

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/233823287>

Ocenjivanje za razvoj učenika

Book · January 2003

CITATIONS

2

READS

1,905

3 authors, including:

Aleksandar Baucal
University of Belgrade

121 PUBLICATIONS 392 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

OECD/PISA (Programme for International Student Assessment) [View project](#)

Investing in Early Childhood Education in Serbia [View project](#)

Ненад Хавелка

Емина Хебић

Александар Бауџал

ОЦЕЊИВАЊЕ ЗА РАЗВОЈ УЧЕНИКА

Приручник за наставнике

Функције оцењивања

Принципи оцењивања

Оцењивање засновано на исходима и стандардима

Формативно и сумативно оцењивање

Описно оцењивање и описне оцене

Оцењивање - део процеса наставе и учења

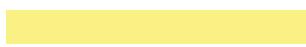
- Планирање оцењивања
- Праћење напредовања ученика
- Регистровање података и информација
- Извештавање о напредовању и развојним потребама ученика
- Вредновање квалитета и ефикасности наставе

Како да оцењујемо?

Београд, август 2003.

Оцењивање за развој ученика

Садржај

Увод	1
Зашто приручник о оцењивању?	3
Место школског оцењивања у систему евалуације у образовању	5
Шта желимо да постигнемо овим приручником?	7
Како препознати добру праксу и подржати њено ширење?	8
Напомене о неким терминолошким решењима у приручнику	9
1. Функције оцењивања	11
Функције оцењивања у односу на ученике	13
Функције оцењивања у односу на наставу	15
Тема за расправу: како превазићи недостаке традиционалног оцењивања	17
Постер 1.1: Извод из анализе преовлађујуће праксе у школском оцењивању	18
Примарни циљ: Оцењивање мора бити корисно!	20
Питања за дискусију	21
2. Принципи оцењивања	23
Принципи 1 до 10	25
Питања за дискусију	29
3. Оцењивање засновано на исходима и стандардима	31
Шта су исходи?	32
Шта су образовни стандарди?	32
Процес успостављања образовних стандарда	34
Улога дефинисаних исхода у воењу образовног процеса и осигурању квалитета образовања	35
Шта је оцењивање засновано на исходима?	37
Предност оцењивања заснованог на исходима образовања	38
Питања за дискусију	39

Оцењивање за развој ученика

4. Формативно и сумативно оцењивање 41

Формативно оцењивање	43
Сумативно оцењивање	46
Повезаност формативног и сумативног оцењивања	47
Питање скале оцена и критеријума за поједине оцене	48
Питања за дискусију	49

5. Описно оцењивање 51

Два значења термина "оценетивање"	52
У чему је разлика у значењу термина "оценета" у односу на значење термина "оценетивање"?	53
Аналитичко наспрот глобалном оцењивању - аналитичке наспрот глобалним оценама	54
Описна и нумеричке оцене	55
Постер 5.1: Да ли су нумеричко оцењивање и описно оцењивање две принципијелно различите врсте оцењивања?	57
Постер 5.2: Зашто се за ученике I и II разреда предлаже само описно оцењивање?	58
Принципи описног оцењивања	59
Поступак описног оцењивања и структура описне оцене	59
Резиме: Шта је описна оцена	60
Питања за дискусију	61

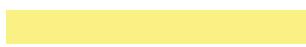
Оцењивање за развој ученика

6. Оцењивање као део процеса наставе и учења	63
Оцењивање захтева од наставника припрему	65
Планирање и припремање наставе и оцењивања	67
Праћење наставе и учење	70
Регистровање података и запажања	72
Извештавање	74
Постер 6.1: Шта чини добар извештај о раду и напредовању ученика	80
Вредновање	82
Ко треба да буде укључен у процес оцењивања ученика?	85
Резиме: Компоненте процеса оцењивања	87
Питања за дискусију	89
7. Како да оцењујемо?	91
Поступци оцењивања	93
Посматрање	93
Испитивање	96
Тестирање	97
Шта нам још може користити у процесу оцењивања?	99
Продукти ученичких активности	99
Домаћи задаци	99
Разговор са ученицима - основна метода наставе и процеса оцењивања	100
Питања за дискусију	101
Препоручена литература	103
Прилози	107
Прилог 1 - Пример оцењивања заснованог на исходима	107
Прилог 2 - Оцењивање као део наставног процеса	113
Прилог 3 - Пример формулара за оцењивање у I разреду	116

Оцењивање за развој ученика

УВОД

- Зашто приручник о оцењивању?
- Место школског оцењивања у систему евалуације у образовању
- Шта желимо да постигнемо овим приручником?
- Како препознати добру праксу и подржати њено ширење?
- Напомене о неким терминолошким решењима у приручнику

У оквиру јавних дискусија о реформи образовања, које су организоване у два наврата ("Разговори о реформи", "Ми у реформи"), као и многих разговора који су вођени на великом броју семинара и конференција током претходне две године, оцењивање ученика је означене као једна од активности у образовању коју би требало значајно унапредити. У "Разговорима о реформи" велики број сугестија и предлога односио се управо на промене које би требало увести у праксу оцењивања ученика. Нису само ученици и родитељи сматрали да би постојећа пракса оцењивања морала бити унапређена, већ су такво мишљење изнели и наставници указујићи на професионалне проблеме са којима се суочавају у оцењивању ученика.

Министарство за просвету и спорт Републике Србије је почетком 2001. године формирало Комисију за осигурање квалитета и евалуацију образовних постигнућа (Ненад Хавелка, Дијана Плут, Драгица Павловић, Наташа Матовић и Александар Бауцал) која је имала задатак да изради пројекат система за евалуацију који ће омогућити да се квалитет образовања стално унапређује (види више у "Квалитетно образовање за све - пут ка развијеном друштву").

Полазећи од стручних анализа постојећег стања у домену оцењивања ученика, концепције реформе образовања, сугестија добијених од ученика, наставника и родитеља, и искуства других земаља у овом домену, Комисија је предложила систем за евалуацију који би омогућио стално унапређивање квалитета образовања.

У основи овог предлога је претпоставка да се квалитет учења и наставе не може обезбедити само преко институција и механизама који се налазе ван школе. Школа и наставници имају главну улогу када је у питању осигурање квалитета наставе, а тиме и знања које ће ученици понети из школе. Из тог разлога, централна компонента предложеног система за евалуацију је школа и све оно што се чини у оквиру школе да се наставницима обезбеде што бољи услови за рад, да се обезбеди што квалитетнија настава и да наши ученици заврше школовање са што квалитетнијим знањем.

У том смислу, квалитет онога што се дешава у ученици представља суштину образовног система, а оцењивање ученика од стране наставника треба да буде у служби праћења напредовања ученика како би се, на основу тих сазнања, унапредио квалитет учења и наставе.

Зашто приручник о оцењивању?

Наставницима није потребно говорити да је оцењивање саставни део наставног процеса и процеса учења. Они то знају. Потребно им је пружити подршку да у оквиру наставе оптимално развију процес оцењивања и да га ставе у функцију напредовања ученика у учењу.

Тек када оцењивање заиста постане "саставни део наставе и учења", можемо говорити о ефикасном оцењивању. Најсажетији опис тока процеса оцењивања укључује следеће фазе:

- планирање оцењивања у склопу планирања наставе,
- праћење наставе као склопа различитих индивидуалних, группних и заједничких активности ученика,
- регистровање запажања или података о напредовању и постигнућима ученика,
- извештавање ученика и родитеља о постигнућима и следећим корацима у учењу,
- вредновање наставе са намером да се она унапреди, да постане ефикаснија.

Иако сваку фазу чини група специфичних активности, границе међу њима нису оштре.

За сам почетак упознавања са новим приступом оцењивању најважније је да постигнемо сагласност да је оцењивање сложен процес - да се састоји из више група различитих и међусобно повезаних активности. Ако се у томе усагласимо, на путу смо:

- да разумемо логику која води процес оцењивања, која повезује различите практичне активности,
- да функцију и циљеве оцењивања повежемо са значајем које оно има за ученике, наставнике и родитеље, али и цео образовни систем.

Теме које су обраћене у овом приручнику треба да подрже наставнике у настојању да планирање и реализација наставе и учења, а тиме и оцењивање ефикасности наставе и учења, утемеље на образовним стандардима.

У школском програму циљеви наставе су изражени кроз очекиване или задате исходе у сferи знања, разумевања, умења, вештина, интересовања, ставова и у другим областима индивидуалног и социјалног развоја ученика. Улога школе и сваког наставника је да цео наставни процес стави у функцију остваривања тих очекиваних исхода.

Прва и најважнија улога процеса оцењивања је, дакле, да праћењем остваривања очекиваних исхода наставе и учења подржи процес успостављања образовних стандарда.

Главне промене које дефинишу оквир у којем ће се развијати нови приступ оцењивању ученика и вредновању квалитета наставе су:

- промена концепције школског програма, у којој школе и наставници добијају значајну улогу у програмирању и организовању наставног и школског рада,
- дефинисање очекиваних исхода наставе и учења и образовних стандарда,
- успостављање целовитог система вредновања.

Проширење аутономије школе у структурисању образовног програма и увођење јединствених образовних стандарда су крупне и у много чему радикалне промене. Своју легалну аутономију школа би требало да користи за развијање квалитетног школског програма, на стварање услова у којима ће сваки наставник моћи да делује професионално, да самостално одмерава сваку своју одлуку и акцију у односу на критеријуме квалитетног образовања.

Први задатак сваке школе је да постане средина која подстиче и подржава квалитетно и ефикасно учење. Свака школа треба да буде таква за све ученике. У том смислу, аутономија претпоставља висок степен стручности и спремности школе и прихватање одговорности за квалитет наставе и укупних педагошких услова за учење које пружа својим ученицима.

Место школског оцењивања у систему евалуације образовања

Школско оцењивање је један од основних и најосетљивијих сегмената система евалуације у образовању.

Ефекти професионално вођеног школског оцењивања огледају се најпре у унапређивању наставе и учења, затим у ставовима ученика према школи и наставницима, мотивацији ученика за учење и ангажовање у настави и изван наставе, као и у статусу ученика у породици, школи, кругу вршњака.

Унутар школског система следеће школске године треба да профункционише неколико специјализованих центара који ће школама - ученицима, наставницима и управи - пружати подршку у остваривању, праћењу и унапређивању процеса учења и наставе. То су нпр. Центар за развој школског програма и уџбенике, Центар за стручно усавршавање наставника, Центар за вредновање квалитета у образовању и васпитању (Центар за евалуацију) и служба Министарства просвете за осигурање квалитета у образовању.

Овај приручник је један од првих "изданака" те подршке.

Овде ћемо поменути само неке од ствари које школско оцењивање повезују са другим сегментима система за евалуацију.

Центар за вредновање квалитета у образовању и васпитању ће у одређеним временским интервалима организовати различита испитивања ученика техникама које су засноване на образовним стандардима и које имају карактеристике ваљаних и поузданних метода испитивања и оцењивања. Најчешће ће се радити о тестовима, али могући су и другачији поступци. Смисао тих испитивања је да употпуне и унапреде процес праћења и оцењивања у школама.

Поред тога, планирају се и следеће активности:

- **развијање базе задатака** засноване на очекиваним исходима (на основу које ће наставници моћи да самостално израђују пригодне тестове),
- **израда и примена формалних тестова** заснованих на дефинисаним исходима,
- **израда и примена критеријумских тестова** за евалуацију образовних постигнућа на нивоу школског система, а који се примењују на репрезентативном узорку школа, и
- **припрема завршних испита.**

Полазећи од унапред утврђеног и усаглашеног оквира за вредновање рада школе у целини, **просветни саветници** ће, у оквиру стручно - педагошког надзора, пружати подршку школама да овладају процесом самоевалуације и да осигурају квалитет свих активности које организују - од наставе до управљања школом и од сарадње са локалном заједницом до сарадње са институцијама образовног система.

Шта жељимо да постигнемо овим приручником?

Приручник је рађен са намером да буде користан свима од којих се на професионалној или личној основи очекује да учествују у процесу праћења, оцењивања и вредновања наставе и учења. Првенствено се обраћа наставницима, а кроз сугестије које даје наставницима посредно се обраћа и ученицима и њиховим родитељима. Да би био користан у свакодневној наставној пракси, приручник треба да помогне наставницима да:

1. главне **функције оцењивања** сагледају као средство за унапређивање учења и наставе,
2. упознају **основне принципе** на којима се заснивају активности које чине процес оцењивања,
3. цео процес оцењивања утемеље на **исходима и образовним стандардима**,
4. схвате разлику између **формативног или развојног оцењивања и сумативног или закључног оцењивања** и специфичност улога које те две врсте оцењивања имају у настави и учењу,
5. разумеју оцењивање као интегрални део **наставе** - да у пракси оцењивање прати наставу у свим њеним фазама, да се не појављује само на kraју наставног процеса, да се оцењивање користи за унапређење учења и наставе, за развијање способности и наставника и ученика за самооценавање и самовредновање,
6. разумеју основне принципе **описног оцењивања** и у примени описног оцењивања нађу широк простор за испољавање своје педагошке креативности,
7. користе различите **поступке оцењивања** (да их обавести о разним поступцима које могу користити у својој пракси),
8. сачине и прикажу **извештаје о напредовању ученика**, да о томе известе родитеље и успоставе комуникацију са њима,
9. на основу података добијених у процесу оцењивања могу објективно да вреднују **наставу**, услове у којима ради и квалитет сопственог рада.

То су главни циљеви приручника. Иако оцењивање има веома широк теоријски и концептуални значај за разумевање природе и динамике процеса учења у различитим фазама формалног школовања и образовања уопште, разматрања те врсте сведена су на најмању меру или уопште нису укључена у приручник.

Ипак, у садашњем облику, приручник је претежно општег карактера. У току следеће школске године биће потребно детаљније разрадити оне делове који се односе на практичне активности. Искуства у примени и развијању формативног и описног оцењивања биће основа за утврђивање оптималних решења различитих практичних ситуација. За неколико година приручник ће, вероватно, имати део који се бави концептуалним питањима и посебан део који се бави оперативним аспектом праћења, оцењивања и вредновања процеса наставе и учења.

Како препознати добру праксу и подржати њено ширење?

У приручник је укључен известан број примера из школске праксе. Они конкретније илуструју како се у наставној пракси могу применити неке од сугестија изнетих у приручнику.

У следећем - поправљеном и допуњеном - издању овог приручника биће више простора посвећено примерима добре праксе.

Центар за вредновање квалитета у образовању и васпитању (Центар за евалуацију) позива наставнике и све друге који желе да изнесу своја искуства и ставове о оцењивању и да коментаришу поједиње делове приручника или приручник у целини. Адреса на коју можете да пишете је:

Центар за евалуацију
(за ауторе Приручника за оцењивање)
Фабрикова 10
11000 Београд

или:

c.e.o@sezampro.yu (subject: za autore Prirucnika za ocenjivanje)

Напомене о неким терминолошким решењима у приручнику

Приручник је писан са намером да буде користан - информативан и инструктиван. Неке синтагме се упорно понављају, најчешће са јаким разлогом.

Синтагма "**настава и учење**" или "**учење и настава**" се понавља јер смо уверени да настава у којој се не одиграва учење, која нема непосредне ефекте у сferи постављених циљева, није квалитетна настава, ако се уопште може сматрати професионално планираном и вођеном наставом.

Синтагме "**праћење и оцењивање**" и "**праћење и вредновање**" се понављају јер је потребно превазићи све асоцијације на "давање оцена" - активност која није део наставе и процеса учења. Циљ приручника је да пружи аргументе у прилог ставу да је оцењивање/вредновање процес. Надамо се да реч "праћење" увек уноси тај жељени акценат.

Синтагме "**образовни стандарди**", "**исходи учења**" и "**критеријуми успешности**" подсећају да се у приручнику говори о настави и учењу који се темеље на концепцији, принципима и стратегији изложеним у документу "Опште основе школског програма".

Синтагме "**напредовање и исходи учења**", "**постигнућа и развојне потребе**" и "**успех у учењу и следећи кораци у учењу**" промовишу позитиван говор као важан аспект културе оцењивања и вредновања. Позитиван говор у први план истиче постигнућа, чак и када су скромна, и то са веома јасним и важним циљем да ојача самопоуздање ученика и подстакне мотивацију за учење и ангажовање у наставним активностима.

Израз "**повратна информација**" односи се на суштинску функцију сваког, па и школског праћења, оцењивања и вредновања наставног процеса и процеса учења. Тај израз је назив за све оне податке који извођачу одређене активности показују како се одвија та активност, колико је она успешна и какав је квалитет њених исхода, учинака.

* * *

Велики број сарадника дао је допринос настанку овог Приручника за оцењивање. Помињемо оне који су дали писане примедбе: **Драгица Павловић, Дијана Плут, Јелена Пешић, Нада Вуковић, Снежана Клашња, Лидија Радуловић, Биљана Стојановић, Саша Гламочак и Недељко Трнавац.**

У Београду, avgust 2003.

Оцењивање за развој ученика

Функције оцењивања

ФУНКЦИЈЕ ОЦЕЊИВАЊА

- Функције оцењивања у односу на ученике
- Функције оцењивања у односу на наставу
- Тема за расправу: Како превазићи недостатке традиционалног оцењивања? (Постер 1.1)
- Примарни циљ: Оцењивање треба да буде корисно!
- Питања за дискусију

Учење је, уз сазревање које се својом природном динамиком одвија током детињства и младости, главни покретач и носилац индивидуалног и социјалног развоја ученика.

Све школске активности, и наставне и ваннаставне, имају главну улогу да покрећу, усмеравају и подржавају различите врсте продуктивног учења и тиме сваком ученику омогуће да се у што већој мери ангажује и оствари своје развојне потенцијале.

Оцењивање је процес који се састоји из више различитих фаза:

- планирање,
- праћење тока наставе и учења,
- регистрање података о напредовању ученика,
- саопштавање повратних информација ученицима и родитељима,
- вредновање реализације наставе.

Свака од ових фаза има специфичну улогу, али тек све заједно обезбеђују да процес оцењивања омогући да се у континуитету прати и вреднује:

- напредовање ученика у односу на усаглашене исходе образовања, и
- квалитет и ефикасност наставе у остваривању исхода образовања.

Процес оцењивања има две групе основних функција:

- функције у односу на ученике (како оцењивање подржава развој ученика)
- функције у односу на наставнике и наставу (како оцењивање омогућава наставницима да унапреде наставу)

Функције оцењивања

Функције оцењивања у односу на ученике

У односу на ученике оцењивање има неколико значајних и међусобно повезаних функција. То су: информативна, инструктивна или развојна, мотивациона, и евалуативна функција.

Информативна функција оцењивања се остварује тиме што наставници (или други учесници у процесу оцењивања) на основу праћења рада и постигнућа ученика пружају сваком ученику "повратне информације" о томе како напредује у учењу, који су и какви су исходи или учинци његовог учења. Наставници пружају подршку ученику да се оспособи да и сам може да уочи у чему је успео, да сагледа резултате свог рада на одређеном наставном садржају или очекиваном исходу. Временски интервал на који се односе информације може бити део школског часа, школски час, блок од два или три часа, низ од десетак часова или дужи наставни период.

Инструктивна или развојна функција оцењивања односи се на оно што наставник предлаже ученику или заједно с њим дефинише као следећи корак у учењу. Ту функцију оцењивање остварује у виду договора наставника и ученика о индивидуалном (ако се односи само на једног ученика) или групном (ако се односи на неколико ученика) или одељењском (ако се односи на све ученике) плану даљег рада. Договор о следећем кораку (о следећим корацима, о краћем или дужем наредном периоду) је подршка коју наставник даје ученику, његовим потенцијалима за учење и напредовање.

Мотивациона функција оцењивања огледа се у поступцима и коментарима наставника којим подиже самопоуздање и заинтересованост ученика. Мотивациону функцију оцењивања наставници остварују кроз повезивање информативне и инструктивне функције. То повезивање наставници треба да остваре на педагошки начин, тј. професионално и конструктивно. То значи да информације које дају ученицима првенствено фокусирају на добре и јаче стране њиховог рада и њихових постигнућа, а инструкције усагласе са нивоом знања и способности ученика. Успех који ученик постигне већ на почетку следећег корака делује подстицајно да ученик истраје у свим активностима које тај корак укључује.

Евалуативна функција оцењивања или "оценевивачка улога оцењивања" долази до изражaja у одређеним периодима школовања када се процес оцењивања усредсређује на сумирање свих расположивих релевантних података о напредовању и успеху ученика. Тада наставник (оценевивач) анализом и вредновањем расположивих података долази до општег суда о успеху ученика у односу на критеријуме који су дефинисани очекиваним исходима. Тај општи суд показује где се ученик налази на свима познатој, прописаној и унапред прецизно дефинисаној скали оцена које су мера његовог успеха.

Наведене функције су међусобно тесно повезане.

Информативна је претпоставка за инструктивно-развојну, јер се план за "следећи корак" надовезује на постигнућа у "претходном кораку". Обе те функције доприносе остваривању треће - мотивационе функције. Ако су информације фокусиране на постигнућа, а инструкције на напредовање у следећој фази, то је одличан подстицај да ученик подигне своје аспирације.

Суштину улоге коју има у односу на ученике оцењивање остварује у самом процесу наставе и учења. Оцењивање помаже ученицима да

- постану свесни циљева учења,
- овладају стратегијама учења,
- препознају остварене успехе и
- процене потенцијале за нова постигнућа.

Функције оцењивања

Функције оцењивања у односу на наставу

Посматран из угла наставникove улоге, процес оцењивања има најмање три међусобно повезане функције. То су:

- информативна функција,
- аналитичко-евалуативна функција,
- корективно-иновативна функција.

Информативна функција оцењивања произилази из чињенице да су подаци о успеху који су постигли ученици, у ствари и најреалнији подаци о успеху наставника, о ваљаности његовог планирања, организовања и вођења наставе.

Аналитично-евалуативна функција оцењивања долази до изражaja у начину на који наставници повезују активности усредсређене на конкретне наставне садржаје са критеријумима за процењивање успешности тих активности и квалитета њихових исхода.

Корективно-иновативна функција оцењивања огледа се у акционом плану који наставник, често заједно са ученицима, другим наставницима, стручним сарадницима, прави за следећи наставни период.

Акциони план по правилу укључује измене или допуне у планирању и извођењу наставе, понекад и такве које захтевају од њега да стекне нова знања, да овлада новим вештинама вођења наставе. Својим акционим планом наставник даје одговор на два питања - како да одржи остварене домете и како да унапреди квалитет наставе.

Професионалност наставника се огледа у његовој способности да прецизно анализира предмет учења и активности које чине процес учења (фаза планирања и припреме), да прати активности ученика и уочи њихове релевантне карактеристике (фаза реализације наставе), да региструје важне податке, да их објективно протумачи и у виду конкретних информација и сугестија "врати" ученику (фаза евидентирања и саопштавања).

У таквом приступу оцењивању нема граничне линије ("шава") између наставног процеса (вођења процеса учења) и процеса оцењивања (праћења, регистровања, тумачења, саопштавања информација о напредовању у учењу).

Исходи учења су присутни од самог почетка у виду очекивања, а са даљим током наставе и учења они се поступно развијају, обликују и постају стварна, трајна постигнућа ученика.

Суштина улоге коју оцењивање има у односу на наставу је обезбеђивање основе за унапређење квалитета и ефикасности наставе кроз доношење одлука о мењању и иновирању организације наставе, наставних метода, степена партиципације ученика и начина комуникаирања са родитељима.

Оцењивање помаже наставницима да стално држе у фокусу циљеве наставе и исходе учења и постигнућа ученика као једине релевантне показатеље њихове реализације.

Функције оцењивања

Тема за расправу: Како превазићи недостаке традиционалног оцењивања?

Традиционално оцењивање је претежно или искључиво усмерено на закључну, глобалну процену постигнућа. Оно није део процеса учења и наставе, већ је посебна активност која се само обавља у време наставе. Оцењивање се углавном своди на испитивање ученика и процењивање да ли су и колико су успешни у ситуацији испитивања. Не може се речи да наставници при закључивању ("давању") оцена не узимају у обзир своја ранија запажања о раду и понашању ученика. Напротив, неисказани и нерегистровани утисци наставника о ученику у неким случајевима знају бити пресудни за оцену. То је један од разлога да се значење оцена често доводи у питање. Исте оцене из истог предмета имају различита значења код различитих наставника. Међутим, ни оцене које даје исти наставник немају устаљено и прецизно значење. Приступ оцењивању варира нпр. током године, од ситуације до ситуације, од ученика до ученика.

Нови приступ школском оцењивању тежи да демистификује оцењивање, да повећа значај и видљивост самог процеса оцењивања, а закључним оценама да одреди место које им реално припада.

С времена на време воде се више или мање амбициозне расправе о томе како наставници, ученици и стручни сарадници виде проблематику оцењивања.

(Типичне констатације изнесене у тим расправама резимиране су у Постеру 1.1. стр 18)

Постер 1.1:

Извод из анализе преовлађујуће праксе у школском оцењивању

Опште констатације о оцењивању:

- оцењивање је најслабије решен проблем образовног рада
- упутства за оцењивање постоје, али су уопштена и већини наставника непозната
- надзорници у току прегледа школа не посвећују пажњу наставничком оцењивању (ни како се изводи, ни како се касније користи у настави...)
- велике су разлике између оцењивања у разредној и предметној настави (о оцењивању које врше учитељи изнесена су повољнија мишљења)
- у школама се уочава да проблематика оцењивања покреће велики број питања, али се упорно избегава отворена стручна расправа о тим питањима и оцењивању у целини
- наставници су најосетљивији када се разговара о објективности њихових оцена, чести су конфликти око оцењивања; наставници су уверени да су компетентни оцењивачи
- ученици су углавном нездовољни оцењивањем којем су изложени
- ученици немају могућност да изнесу примедбе на оцењивање и на конкретне оцене

Анализа је показала да се као недостаци оцењивања најчешће наводе:

1. Нејасни и нестални критеријуми

- предмет оцењивања и критеријуми оцењивања нису јасно дефинисани - у пракси постоји шаренило захтева за исте оцене
- ретки су наставници који настоје да јасно одреде своје критеријуме и да ученике упознају са критеријумима
- постоје разлике у критеријуму оцењивања истог предмета од стране различитих наставника који раде у истој школи
- за високу оцену наставници траже дословне, фактографске одговоре

Функције оцењивања

(наставак Постера 1.1)

- неуједначен поступак испитивања - неке ученике наставник испитује детаљно, а неки добију само једно питање
- поред знања, наставници оцењују и друге ствари (способности, заинтересованост, дисциплину, статус родитеља...)
- велика субјективност оцена - значај утиска који ученик оставља, оцена је израз става наставника према ученику, утицај личног расположења наставника на оцене

2. Неправилан и непрофесионалан приступ оцењивању

- кампањско оцењивање, после низа часова предавања долази неколико часова оцењивања, дисконтинураност оцењивања
- раширена пракса, нарочито у старијим разредима, да неки наставници испитују и оцењују ученике "на препад"
- давање негативних оцена без осећања одговорности за квалитет наставе, без увиђања везе између сопственог рада наставника и резултата који постижу ученици
- типично је да после давања било позитивне било негативне оцене изостаје образложение зашто је ученик добио ту оцену, а ако дају образложение, наставници то чине у виду веома уопштених коментара
- неки наставници не саопштавају оцене одмах; уместо да ученицима благовремено пруже повратну информацију, они их држе у неизвесности
- оцена се користи као средство за одржавање дисциплине, као "васпитна мера", и да прадокс буде већи, о њима се говори као о "педагошким оценама"
- крајем школске године се у свим школама редовно повећа број одличних оцена у свим предметима
- нису ретки притисци на наставнике да дају одређене оцене, најчешће да "поправе" оцену како не би кварила општи успех ученика

Извесно је да постоје значајне разлике међу наставницима у приступу оцењивању ученика.

Приложену листу "оценка о оцењивању" треба критички анализирати.

Примарни циљ: Оцењивање мора бити корисно!

Оцењивање пре свега треба да буде корисно, али да би било корисно оно мора бити тако планирано да буде изводљиво, благовремено, разноврсно, доступно и максимално објективно. То су неке од карактеристика професионалног оцењивања.

Сам процес оцењивања треба оцењивати/вредновати најпре и највише према томе каква је практична вредност информација које продукује и како се те информације користе у свакодневној пракси.

Техничка усавршеност, ма колико у неким врстама оцењивања могла бити важна, није најважнија карактеристика процеса оцењивања. Ако су информације које оцењивање пружа из било којег разлога мало или ни мало употребљиве, или ако су употребљиве али се не користе у настави и учењу, техничка усавршеност тих информација губи сваки смисао.

Истицање корисности као примарног циља оцењивања, има значајне импликације у свим аспектима наставе и учења.

Прва импликација:

**Зантересованост за корисност постаје главна
погонска снага оцењивања и вредновања.**

Ако нам је стало да оцењивање буде корисно, онда је оно мање зависно од формалних прописа који нас обавезују на праћење и оцењивање, а много више од политike школе и амбиција наставника да наставу ставе у функцију напредовања и развоја ученика.

Када планирамо оцењивање, стално ваља имати у виду питање: колико ће оно бити корисно за наставу и учење? Опредељење за употребљиво и корисно оцењивање мора бити на врло конкретан начин примењено у фази планирања наставе и оцењивања. Међутим, то опредељење мора наћи још прецизнији израз у свакој следећој фази - у праћењу наставе, регистровању података, саопштавању информација и вредновању квалитета наставе и учења.

Функције оцењивања

Друга импликација:

Само одвијање процеса оцењивања утиче на квалитет наставних активности и учења.

Професионално планиран и вођен процес оцењивања континуирано фокусира пажњу наставника и ученика на циљеве и исходе наставе и учења. Само одвијање активности које чине процес оцењивања утиче на квалитет ангажовања и наставника и ученика. Дајке, и пре него што пружи наставницима и ученицима повратне информације о напредовању и постигнућима, оцењивање утиче на артикулацију наставног процеса а тиме и на процес учења.

Трећа импликација:

Праћење, оцењивање и вредновање су оријентисани ка ученицима, родитељима, наставницима, школи.

Процес оцењивања је увек, независно од тога колико ми то желимо, повезан са интересима конкретних особа - појединача и група. Да би оцењивање били корисно у првом плану треба да буду интереси ученика и родитеља, наставника и школе, а не уважавање општих, формалних, безличних прописа.

Најбољи начин да се осигура да оцењивање буде усмерено на оно што интересује ученике и родитеље, је да и они буду активно укључени у процес оцењивања. Да би ученици могли да учествују у процесу оцењивања, потребно је створити услове, климу и пружити им одговарајућу обуку и вежбање. Оспособљавање ученика за оцењивање почиње са њиховим укључивањем у процес оцењивања и одвија се током тог процеса.

Питања за дискусију:

- *Како оцењивање помаже ученицима да се боље ангажују у настави?*
- *На који начин се може користити оцењивање ученика за вредновање и унапређење наставе?*
- *Како оцењивање помаже родитељима да прате учење и напредовање деце?*
- *Како организовати индивидуализовани приступ у оцењивању ученика у постојећој пракси и условима рада у школи?*

Оцењивање за развој ученика

ПРИНЦИПИ ОЦЕЊИВАЊА

Оцењивање је ...

1. ... део планирања наставе и учења
2. ... укључено у све наставне активности
3. ... кључна професионална вештина наставника
4. ... усредсређено на питање: како ученици уче ?
5. ... подршка напредовању ученика
6. ... важан фактор мотивације ученика за учење и образовање уопште
7. ... покретач емоција и самопоштовања ученика
8. ... фактор упознавања циљева учења и критеријума за оцењивање исхода учења
9. ... чинилац развоја способности ученика за самооценавање
10. ... активност која треба да обухвати цео распон ученичких постигнућа
 - Питања за дискусију

За успостављање сагласности о процесној природи оцењивања и за разумевање главних функција које процес оцењивања има у настави и учењу, неопходно је утврдити основне принципе - начела којих ћемо се придржавати у процесу оцењивања.

Принципи су општег карактера, иако неки у први план стављају потребе ученика а неки очекивања од наставника. У најкраћем, принципи:

- указују да је оцењивање део ефикасног планирања наставе и учења, критична активност у наставној пракси и посебна професионална вештина успешног наставника;
- у први план истичу питање како ученици уче, значај подршке напредовању ученика, утицаја на мотивацију, емоције и самопоштовање ученика,
- помажу да оцењивање постане фактор за упознавање циљева учења и критеријума за вредновање исхода учења, чинилац који развија способности ученика за самооценавање и активност која треба да обухвати цео распон ученичких постигнућа.

Принципи оцењивања

Принцип 1: Оцењивање је део планирања наставе и учења

Постављање јасних и прецизних циљева у настави и учењу је апсолутни услов за ефикасно оцењивање. Ако прецизно утврде који су циљеви учења у одређеном наставном периоду (нпр. делу часа, часу, блоку часова или у низу наставних активности) и са тиме отворено и јасно упознају ученике (на почетку или у току рада), наставници су створили основни услов за спровођење ваљаног, поузданог и објективног праћења и оцењивања напредовања и постигнућа ученика.

Планирање наставе обезбеђује могућност и наставницима и ученицима да дођу до информација о напредовању ка циљевима и исходима учења. Тек када су исходи учења прецизно дефинисани, могуће је оценити да ли су образовно и васпитно релевантни и да ли су оствариви у условима под којим се планира извођење наставе (расположиво време, наставна средства, просторни и остали ситуациони услови, процена предзнања ученика...). Оцена о релевантности и остваривости циљева даје смисао настави и учењу, мотивише и наставнике и ученике да прате напредовање ка тим циљевима.

Принцип 2: Оцењивање пружа све активности у настави

И наставници и ученици су оцењивачи и предмет оцењивања. Свака активност наставника и ученика је предмет обостраног посматрања.

Питањима и задацима наставник подстиче ученике да покажу своја знања, испоље своја резоновања и разумевања, да употребе своја умења и вештине. То што ученици кажу или чине и наставник и сами ученици прате, интерпретирају и процењују. Некада то чине спонтано, некада намерно и плански.

Ништа се не може догодити у одељењу, а да не буде процењено као прикладно или неприкладно, као успех или као разлог за даље учење. Те оцењивачке реакције су важан део свакодневних наставних ситуација. Оне су због своје спонтаности неизбежне, а због свог значаја неопходне, те их зато треба систематски култивисати.

Култура праћења, оцењивања и вредновања треба да се постепено развија од првих дана школовања, да буде конструктивна, позитивно усмерена и толерантна на разлике у темпу учења и напредовања, у интересовањима и склоностима.

Принцип 3:

Оцењивање је једна од кључних професионалних вештина наставника

Једна од врло важних улога наставника је улога оцењивача. За наставнике је свакако веома важно да познају своју област и да буду способни да, кроз наставу, ученицима помогну да развију и формирају релевантна знања и вештине. Ипак, уколико наставник, приликом оцењивања, не пружа прилику ученицима да сагледају шта су и колико добро научили и како треба даље да напредују, сва његова стручна знања и вештине неће доћи до пуног изражaja.

Да би успешно остварио ту улогу наставнику су потребна знања и вештине из области оцењивања.

Потребну подршку у развоју тих вештина наставници добијају редовним школовањем за наставнички позив, стручним усавршавањем у току рада, путем различитих стручних и инструктивних материјала и системом екстерног вредновања.

Принцип 4:

**Оцењивање је усредсређено на питање:
како ученици уче?**

Када планирају наставу и оцењивање и када интерпретирају своја запажања и податке о напредовању ученика, и наставници и ученици треба да имају на уму процес учења.

Неопходно је да ученици буду свесни ШТА и ЗАШТО уче, али и КАКО уче, како могу да прате, вреднују и унапређују своје учење.

Принципи оцењивања

Принцип 5:

У процесу оцењивања наставник ученицима даје конкретне сугестије како да ефикасније користе своје потенцијале за учење

Поред информација о напредовању, ученицима су потребне и сугестије како да рационално планирају следеће кораке у учењу.

Наставници треба да укажу на јаче стране ученика и да им саветују како да те стране даље развијају.

Када постоје неке слабости у раду ученика, од наставника се очекује да јасно и конкретно укажу ученицима како се могу носити са тим слабостима, како их могу превазићи или отклонити. У првом реду наставници то постижу серијом практичних потеза - стварањем ситуација које ученике подстичу да унапреде свој рад.

Принцип 6:

Оцењивање подстиче развој ученичке мотивације

Оцењивање које охрабрује ученике, које у први план истиче напредовање и постигнућа, а не неуспехе и заостајање, веома повољно утиче на њихову мотивацију за учење.

Поређење ученика са онима који су били успешнији не појачава мотивацију. Поновљени неуспех може довести до одустајања од сваког школског учења, а не само у оним наставним предметима у којима ученици суочени са негативним оценама доживљају хроничан неуспех.

И када ученик није постигао очекивани резултат, његова мотивација за учење може бити очувана и појачана употребом таквих метода оцењивања које штите ученикову аутономију, не угрожавају његово самопоштовање, дају му могућност избора и пружају конструктивне повратне информације, стварају услове за повећено залагање.

Принцип 7:

Оцењивање треба да буде обазрива и конструктивна подршка ученику, јер увек покреће различите емоције

Наставник би морао бити свестан утицаја који имају његови коментари, судови и оцене на ученичко самопоуздање и ентузијазам за учење. Зато треба да буде максимално конструктиван приликом давања повратних информација. Та врста тактичности је веома важна када ученик има тешкоћа у учењу и не постиже очекиване резултате.

Коментари који се више односе на начин рада и залагање него на способности и црте личности ученика имају конструктивнији утицај и на учење и на мотивацију. Зашто? Начин рада и залагање ученик може сам или уз подршку наставника за релативно кратко време да унапреди. Уколико поверије да су разлози слабог напредовања и неуспеха у његовим способностима и личности, ученик се може суочити или са осећањем беспомоћности или са јаком потребом да заштити своје самопоштовање. У оба случаја ставови ученика према наставнику, настави, учењу, школи и образовању уопште постају негативни, с тим што у првом случају ученик диже руке од свега и постаје све пасивнији, а у другом самопотврђивање и афирмацију тражи изван школе или у активном супротстављању захтевима школе и нормама школског понашања.

Принцип 8:

Оцењивање унапређује заинтересованост ученика за циљеве учења и за упознавање и разумевање критеријума на основу којих се њихово напредовање у учењу оцењује

Једна од давнашњих поука из психологије учења гласи: да би дошло до успешног учења ученици треба да знају шта је циљ учења, шта је то што треба да постигну учењем. Из нешто новијег времена долази поука да уколико ученици имају извесног удела у постављању циљева и дефинисању критеријума успеха, повећавају се и њихово залагање да буду успешни, заинтересованост да баш ти циљеви буду остварени и спремност да савладају тешкоће које се могу појавити у току рада.

Упознавање ученика са циљевима учења је први корак њиховог упознавања са критеријумима оцењивања исхода учења. Није довољо само рећи шта је циљ учења. Неопходно је да се о циљевима учења са ученицима води разговор, да се ученици укључе у разматрање значења и значаја циљева, да и сами покушају да предложе критеријуме за оцењивање напредовања у учењу. У тим разговорима ваља користити термине и формулатије које ученици, зависно од узраста и претходног школског искуства, могу разумети. Неопходно је дати примере како је процењено да су постављени критеријуми задовољени.

Принципи оцењивања

Принцип 9:

Оцењивање развија способности ученика за самооцењивање тако да они могу самостално да прате и вреднују своја постигнућа

Увођење ученика у самооцењивање и узајамно оцењивање продубљује њихово интересовање за упознавање циљева и исхода учења, подстиче развијање вештина праћења и процењивања реализације циљева и исхода. Да би код ученика формирали спонтану потребу за самооцењивањем и оцењивањем других, наставници треба да заједно са ученицима развију листе критеријума које ће ученици употребити у оцењивању сопствених постигнућа и постигнућа других ученика. У почетку, те листе треба да се односе на једноставна, сасвим конкретна постигнућа.

Развијање самосталности ученика у процесу учења је поступан процес. Вођен је идејом да су ученици способни да размишљају о свом учењу, да самостално утврде кроз које кораке пролази стицање нових знања, разумевања и вештина.

Наставници треба да код ученика подстакну жељу и развију способност да самостално управљају својим учењем кроз процес развијања вештина самооцењивања.

Принцип 10:

Оцењивање би требало да обухвати цео распон ученичких постигнућа

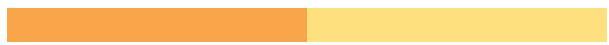
Оцењивање треба да унапређује могућности ученика да учи у свим областима образовног рада. Оно треба да оспособи све ученике да постигну највише што могу и да уважавају своје залагање и своја постигнућа.

Питања за дискусију:

- Какве су улоге у процесу оцењивања непосредних актера у настави (ученика и наставника), а какве улоге имају посредни актери у настави (нпр. родитељи) ?
- Шта је ефекат уважавања, а шта неуважавања принципа 7?

Оцењивање за развој ученика

Оцењивање засновано на исходима и стандардима

ОЦЕЊИВАЊЕ ЗАСНОВАНО НА ИСХОДИМА И СТАНДАРДИМА

- Шта су исходи образовања?
- Шта су образовни стандарди?
- Процес успостављања образовних стандарда
- Улога дефинисаних исхода образовања у вођењу образовног процеса и осигурању квалитета образовања
- Шта је оцењивање засновано на исходима?
- Предности оцењивања заснованог на исходима образовања
- Питања за дискусију

Да би се испунили, у претходним поглављима објашњени, принципи и основне функције оцењивања, потребно је оцењивање засновати на дефинисаним исходима и образовним стандардима.

Шта су исходи образовања?

Исходи образовања су дефинисана знања, вештине, ставови и вредности које ученици треба да развију током образовања.

Исходи описују саме ученике: њихова знања, шта је оно што могу или умеју да ураде под одређеним околностима, како да се понашају у одређеним ситуацијама, чему треба да теже, какве ставове да испољавају према себи и другима итд.

Шта су образовни стандарди ?

Оцене о остварењу исхода и квалитета образовања подразумевају да постоје дефинисани стандарди. Систематско праћење и процењивање квалитета образовања је могуће само уколико постоје стандарди којима се одређује шта се сматра квалитетом у образовању.

Образовни стандарди односе се на систем образовања у целини и све компоненте образовног процеса. Најважнији су:

- **Стандарди квалитета услова** - материјални, технички, просторни услови у којима се реализује наставни и образовни процес;
- **Стандарди квалитета процеса** - опис и карактеристике квалитетног наставног процеса;
- **Стандарди квалитета исхода** - садржај и својства знања и вештина након завршетка одреченог нивоа образовања.

Стандарди квалитета исхода наставе и учења су оквир у којем се одвија процес оцењивања ученика. Утврђивање и постављање стандарда квалитета исхода подразумева утврђивање нивоа постигнућа ученика у остваривању дефинисаних исхода.

Стандарди постигнућа описују у којој мери су ученици усвојили дефинисана знања и вештине. Стандарди постигнућа су конкретни примери степена и квалитета остварености исхода.

Оцењивање засновано на исходима и стандардима

Исходи образовања:

- односе се на ученика и дефинишу знања, умења, ставове и вредности које ученик треба да поседује након одређеног нивоа образовања;
- усклађени су са узрасним и развојним карактеристикама ученика;
- омогућавају систематско праћење и проверу остварености дефинисаних постигнућа;
- специфично су и конкретно дефинисани како би помогли наставнику да обликује и организује образовни процес;
- прецизно су и јасно формулисани како би се смањила могућност различитог тумачења и приписивања различитих значења истим исходима;
- могу бити заједнички за више наставних предмета или образовних области или специфични за једну образовну област или један наставни предмет (што значи да се на њиховој реализацији ради кроз наставу једног или више наставних предмета тј. једне или више образовних области);
- могу се односити на она постигнућа која треба остварити на једном нивоу или циклусу образовања или имати одлику развојности и дугорочности остваривања (неки исходи су у основи исти на различитим циклусима и нивоима образовања - односе се на исти процес, с тим што добијају нове димензије или аспекте).

Исходи показују шта се учи, а стандарди постигнућа показују колико је учење успешно.

Процес успостављања образовних стандарда

У овом тренутку у нашем образовном систему постоје дефинисани исходи образовања. Кроз праксу наставног и школског рада и сами исходи наћи ће се у неопходном процесу провере и верификације.

Стандарди постигнућа ће се постепено градити кроз систематско праћење остваривања образовних исхода. Сам поступак евалуације могуће је посматрати као један пут ка успостављању стандарда.

То значи да је основна претпоставка успостављања образовних стандарда дефинисање и утврђивање исхода образовања, а да је основни пут ка успостављању стандарда евалуација нивоа и квалитета остварености утврђених исхода.

У наредном периоду дефинисани исходи образовања представљаће основу:

- вођења наставног, образовног и целокупног школског рада (и свих елемената наставног процеса што значи и оцењивања ученика и евалуације наставе);
- повезаности система образовања (у условима отварања простора за различитост школских програма);
- осигурања квалитета образовања кроз сталан процес провере остварености дефинисаних исхода.

Оцењивање засновано на исходима и стандардима

Улога дефинисаних исхода образовања у вођењу образовног процеса и осигурању квалитета образовања

У **Општим основама школског програма** исходи образовања представљају основу за осмишљавање, припрему, реализацију, праћење и анализу наставног и образовног рада. Са развојем нове концепције образовног рада, професионалним развојем наставника, развојем школе као институције и система образовања у целини, утврђени исходи постаће основа за:

- избор садржаја наставног рада
- избор наставних метода и облика рада
- одређивања и планирања активности ученика и наставника
- обезбеђивања и припремања потребних наставних средстава и опреме за рад,
- одређивања начина праћења процеса и утврђивања ефеката активности.

То значи да су **кључни елементи** наставног и образовног процеса:

- услови рада у значењу реалних околности у којима се настава и образовање дешавају;
- наставни и образовни садржај у значењу наставног градива;
- наставне и образовне активности и процеси;
- методе наставе и стратегије подучавања;
- резултати рада сагледани и процењени из перспективе претходно утврђених исхода образовања.

Према **Општим основама школског програма** исходи не дефинишу начин и конкретне активности којима се ученицима омогућује да стекну, развију и формирају одређена знања, способности, вештине и ставове. Полази се од претпоставке да различита деца, која се развијају и уче под различитим околностима, могу на различите начине и на основу различитих активности и садржаја да развију и формирају знања и вештине. Наставницима је остављена могућност (али и одговорност) да изаберу начин и поступке како њихови ученици могу да остваре одређени исход. Наставници добијају много значајнију улогу у креирању наставног процеса, али истовремено преузимају и професионалну одговорност за резултате програма и наставних активности које су осмислили и реализовали. Оправдано је очекивати да ће наставници временом бити све спремнији за преузимање и остваривање те улоге.

Међутим неколико следећих школских година, путем посебних програмских докумената (као што су **Посебне основе школског програма за први разред**), наставницима ће се нудити листа предложених садржаја и активности које могу водити ка остваривању дефинисаних исхода.

Оцењивање засновано на исходима и стандардима

Шта је оцењивање засновано на исходима?

Наставни процес се планира, припрема, организује и реализује у складу са дефинисаним очекиваним резултатима, а по завршетку наставног циклуса се утврђују ученичка постигнућа и евалуира процес учења и наставе на основу тога да ли је постигнуто оно што се планирало или не. У тако осмишљеној настави оцењивање ученика као и све остале компоненте система евалуације постају посебно важна питања.

Оцењивање ученика које је засновано на исходима је, пре свега, процењивање индивидуалног напредовања - праћење рада и напредовања сваког појединачног ученика на путу ка дефинисаном исходу (укупноучујући и поређење са почетним или претходним стањем овладаности или развијености одређених знања, вештина, ставова и вредности).

На основу резултата праћења рада и напредовања сваког појединачног ученика и на основу провере остварености дефинисаних исхода могуће је стечи увид и у ниво квалитета образовања у систему у целини - колико ученика је остварило дефинисане исходе.

Ако је ученик у центру наставног процеса и ако је нагласак на процесу учења, онда се све мора посматрати из угла ученика и индивидуалног напредовања. У процесу оцењивања ученика и евалуације наставе главно питање којим се руководимо је да ли су ученици постигли оно што је планирано, предвиђено и дефинисано кроз исходе образовања и како даље треба радити да им се то омогући.

Настава и образовни процес су конципирани и организационо постављени тако да полазну и завршну тачку у њиховој реализацији представљају дефинисани исходи образовања.

Предности оцењивања заснованог на исходима образовања

Исходи као полазна основа за издавање критеријума у оцењивању

У нашим школама наставници често оцењују ученике тако што их упоређују са другим ученицима у разреду или у школи. Тако се може десити да ученик за исто знање може да добије различите оцене у зависности од квалитета знања других ученика. То значи да оцене немају стабилно значење. Другим речима, ако нам неки ученик каже да има, на пример, четворку из математике, на основу те информације не бисмо могли да кажемо шта тај ученик зна, а шта не зна, до којег нивоа је стигао у усвајању математичких знања и умења, које типове задатака и проблема може успешно да реши, а са којима ће имати тешкоће. Поред тога, уколико ученици који похађају школу у различitim местима имају различите оцене не можемо бити сигурни да ученик са вишом оценом заиста зна више и боље од ученика који има нижу оцену.

Нова стратегија оцењивања подразумева развијање критеријумског оцењивања. У основи критеријумског оцењивања налазе се критеријуми или стандарди за сваку оцену. Критеријуми (стандарди) оцена описују релативно конкретно и прецизно шта ученик треба да зна и какво треба да буде његово знање или које вештине треба да поседује да би добио неку оцену. Дакле, критеријумско оцењивање представља оцењивање које се заснива на утврђивању да ли је и у којој мери ученик постигао предвиђене исходе, без обзира на то да ли су остали ученици у одељењу успешнији или мање успешни од њега.

Када се различити наставници који раде у различитим школама придржавају истих критеријума приликом оцењивања, оцене ученика добијају стабилно значење. Тада можемо на основу оцене да закључимо шта ученик зна и које вештине поседује. Оцене из различитих школа су међусобно упоредиве, а постају смислени и корисни и подаци о томе колико има петица, четворки, тројки, двојки и јединица у некој школи, региону или у Србији из неког предмета.

Циљеви и исходи који су део Општих основа школског програма представљају основу за дефинисање критеријума и стандарда оцењивања који ће се примењивати у нашој школи. Као што је већ речено, исходи дефинишу кључна знања и вештине које треба да поседују ученици након завршетка одређеног нивоа школовања, а стандарди, који ће бити постепено развијени, ће дефинисати на ком нивоу ученици треба да развију дато знање или вештину да би добили одређену оцену.

Исходи као пут ка индивидуализацији наставног рада и оцењивања ученика

Пратити рад и развој ученика у односу на дефинисане исходе значи узимати у обзир претходно знање и искуство ученика, уважавати индивидуалне разлике у темпу учења и рада. Уколико желимо да сви ученици развију знања, вештине, ставове и вредности одређене кроз дефинисане исходе, читав наставни процес треба засновати на принципу индивидуализације, а у процесу оцењивања пратити како се ученик креће ка остваривању утврђеног исхода.

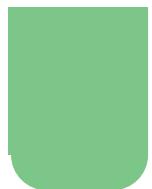
Исходи као основа праћења ученика и разумевање и прихватање идеје о развојним потребама ученика

Разумевање и уважавање развојних потреба ученика као једне од претпоставки оцењивања заснованог на исходима има два значења:

- Свим ученицима је потребно обезбедити услове да остваре дефинисана постигнућа. Стога је посебно значајно да се у процесу праћења рада и развоја ученика обрати пажња на проблеме и тешкоће које ученик може имати у учењу и прецизно идентификује шта је оно на чему ученик у наредном периоду треба да ради, те шта и како наставник треба да ради да му у томе помогне.
- Исходи морају бити остварљиви за све ученике, али и довољно изазовни како би ученици били мотивисани да уложе труд и напор у раду и учењу.

Питања за дискусију:

- *Како се све може пратити напредовање ученика у остваривању дефинисаних исхода?*
- *Како треба да изгледа оцена за ученика који је остварио планиране исходе, а како за ученика који у томе није успео?*
- *Које врсте помоћи и подршке су потребне наставницима да оцењивање ученика заснују на дефинисаним исходима?*
- *Које врсте помоћи и подршке су потребне наставницима да оцењивање проводе као праћење рада и развоја сваког појединачног ученика?*
- *Шта су развојне потребе ученика и како могу да се идентификују?*
- *Да ли оцењивање засновано на исходима и развојним потребама ученика представља потпуну новину за нашу школу и наставну праксу?*

Оцењивање за развој ученика

Формативно и сумативно оцењивање

ФОРМАТИВНО И СУМАТИВНО ОЦЕЊИВАЊЕ

- Формативно или развојно оцењивање
- Сумативно или закључно оцењивање
- Повезаност формативног и сумативног оцењивања
- Питање скале оцена и критеријума за поједине оцене
- Питања за дискусију

Основа за разликовање формативног и сумативног оцењивања је **разлика у њиховим улогама у наставном процесу и процесу учења**.

И формативно и сумативно оцењивање су усмерени на вредновање исхода или ефекта процеса учења. Формативно оцењивање то чини **у току** процеса учења, у свим фазама наставног процеса, док сумативно оцењивање то чини **на крају** одређене наставне фазе која је програмски и временски јасно дефинисана.

Формативно оцењивање се одвија континуирано у току школске године, а сумативно, зависно од политике оцењивања, одвија се нпр. на крају полуодишишта, на крају школске године, или на крају образовног циклуса или одређене врсте школовања.

У формативном оцењивању вредновање исхода претходног учења је средство за обликовање, усмеравање и воћење даљег процеса учења. То је оцењивање које одговара на питање **шта је ученик постигао**, да би могло исто тако прецизно и јасно да одговори на питање **шта и како ученик треба да учи даље**.

У сумативном оцењивању основни циљ је вредновање исхода остварених у одређеном периоду учења или школовања. Сумативно оцењивање одговара на питање колико је ученик научио у одређеном наставном периоду, у којој мери је овладао садржајима и исходима који су утврђени школским програмом.

Формативно и сумативно оцењивање

Формативно оцењивање

Према улози коју има у настави и учењу, формативно оцењивање је могуће означити и као усмеравајуће или подстицајно, односно као процесно или развојно оцењивање. Оно је формативно управо зато што се одвија у процесу учења, што у току учења усмерава ученика на одређене циљеве, садржаје и исходе, што га подстиче да планира наредне кораке у учењу, а тиме да поступно преузима све активнију и конструктивнију улогу у сопственом развоју.

Учење се генерално схвата као димензија индивидуалног развоја на коју може да утиче и средина, нпр. наставник, школа, породица, локално и шире окружење, али и сам ученик обимом и квалитетом свог ангажовања.

Као што је настава подељена на временске периоде у којима се остварују одређени циљеви, обраћују одређене теме и наставне јединице, постижу планирани исходи, тако је формативно оцењивање подељено на периоде праћења, регистраовања података, анализе и саопштавања информација.

Посматрано из другачије перспективе, формативно оцењивање има превентивну улогу - оно својом благовременошћу спречава појаву неуспеха. Формативно оцењивање је један од кључних елемената успешног управљања процесом наставе и учења.

Формативно оцењивање је главни вид подршке којом школа, првенствено наставник, унапређује структуру и квалитет ангажовања ученика у сопственом процесу учења.

Формативно оцењивање треба да буде уgraђено у наставне активности, у процес учења, у свакодневну комуникацију између наставника и ученика.

У очима ученика формативно оцењивање се одвија кроз спонтан и ненаметљив разговор са наставником. Наставници посматрају рад ученика, распитују се како раде, зашто раде на начин који су избрали, подржавају их у томе или евентуално сугеришу алтернативни приступ, неку мању промену у начину рада. Ученицима је очигледно да наставници прате њихов рад, да се интересују за напредовање и остварење постављених циљева.

Наставници процењују када је најбољи моменат да резимирају запажања и податке о раду ученика, да затраже помоћ ученика у тумачењу појединачних запажања, да саопште ученицима како виде њихово напредовање, и да подрже ученике да и сами препознају своје успехе и потребе за даљим учењем.

Цео тај процес је формативно оцењивање, а оно што наставници саопште ученицима као низ информација о напредовању у учењу и планирању даљег учења, можемо назвати "формативна" оцена или "описна" оцена.

Оцена је формативна јер омогућује сагледавање обима, темпа и квалитета напредовања ученика, уочавање остварених исхода учења у претходном периоду и, што је посебно значајно, постављање циљева наредних корака.

Формативна оцена повезује податке добијене праћењем активности у претходном периоду (то може бити део часа, час, или дужи наставни период), и циљева који се постављају пред наредне кораке (који треба да се одвијају нпр. на једном или неколико часова или у току дужег временског периода).

Управо зато што садржи више информација о напредовању и развоју, формативна оцена се не може исказати једном речју или синтагмом, бројем или словом. Пошто садржи низ исказа, формативна оцена је редовно садржински издиференцирана. Зато се и зове описна (дескриптивна) оцена.

Фигуративно речено, формативна оцена је "пакет информација" које прецизно описују "пролазни резултат" који ученик постиже у одређеном периоду процеса учења.

Формативно и сумативно оцењивање

Да поновимо: формативно оцењивање је усредсређено на обликовање, усмеравање и вођење процеса учења. Формативно оцењивање региструје податке о успеху ученика и о тешкоћама на које ученик наилази у активностима које су предмет оцењивања. У формативној оцени ти подаци постају информације о постигнутом успеху и о следећим корацима који су потребни за даље напредовање у учењу.

Формативно оцењивање претпоставља да између наставника и ученика, и ученика и предмета учења постоји стална комуникација. Сам акт праћења рада утиче на ученика, на његове активности и тиме на процес учења.

У формативном оцењивању саопштавање информација ученику има две главне компоненте - једну у којој се говори о оном шта је ученик постигао и другу у којој се говори о ономе шта и како ученик треба да постигне у наредном кораку.

Наредни корак може бити релативно једноставан или прилично сложен. У оба случаја он је наговештен навођењем конкретних активности које ученик треба да обави да би постигао одређени циљ.

У погледу трајања, наредни корак, зависно од врсте учења коју треба да активира и подржи, може трајати неколико дана или неколико недеља. Он не сме бити толико дуг да ученик изгуби прецизну оријентацију у времену. Пут до удаљенијег циља треба раширенити на неколико краћих корака.

Сумативно оцењивање

Као што сам термин каже, сумативно оцењивање је прављење биланса у завршној фази учења или школовања. У оптицају су различити модели сумативног оцењивања, нпр.:

- периодично оцењивање исхода учења и укупног развоја које се заснива на анализи и интегрисању формативних оцена,
- повезивање оцена из појединих предмета, извођење опште завршне оцене (која често има форму просечног резултата) на крају полуодишишта или школске године,
- полагање завршеног испита, сумативно оцењивање у циљу издавање сертификата, сведочанства или дипломе.

Функције сумативног оцењивања су више окренуте одређивању статуса ученика у разним ситуацијама изван наставе и процеса учења него што су окренуте самој настави и учењу. То је разумљиво, јер се сумативно оцењивање примењује на крају образовног процеса на који се односи.

Две основне функције сумативних оцена су: (1) сведочење о врсти и нивоу школске спреме и (2) селекција кандидата у ситуацијама када је школски успех један од критеријума нпр. за упис у наредну фазу школовања, доделу стипендије, запошљавању и сл. У таквим ситуацијама значај оцена расте са значајем који циљеви имају за кандидата и са повећањем диспропорције између броја пријављених кандидата и броја расположивих места.

Очекивање да би оцене могле имати важну улогу може подстицати ученике на више залагања у настави и учењу. Таква улога оцена, међутим, више доприноси "учењу за оцену" него учењу ради постизања образовних исхода који су циљеви одређене фазе школовања.

Формативно и сумативно оцењивање

Повезаност формативног и сумативног оцењивања

И формативно и сумативно оцењивање се заснивају на исходима који су садржани у школском програму.

Уколико се сумативно оцењивање примењује у току једне фазе школовања, нпр. као полуодишишње или годишње оцењивање, оно може бити повезано са формативним оцењивањем на два начина:

- сумативне оцене су делом исход формативних оцена, и
- уз сумативну оцену могу се дати обrazloženja која имају исту структуру и намену као код формативног оцењивања, те постају основа за израду индивидуалних акционих планова за учење у следећој фази (нпр. у следећем полуодишишту, наредној школској години).

Питање скале оцена и критеријума за поједиње оцене

Свако оцењивање подразумева могућност исказивања диференцираних оцена с обзиром на степен успешности ученика у активности која је предмет посматрања, анализе, проверавања и вредновања.

Диференцирање оцена може бити минимално, умерено и веома изнијансирано. Када се оцењивање своди на само две оцене којим се констатује да ли је успех постигнут или није постигнут (нпр. успешан - неуспешан), ради се о минималном диференцирању, о разликовању успеха од неуспеха. Међутим, скалу оцена је могуће развити у оба смера, те се може дефинисати више ступњева неуспеха и више ступњева успеха. У нашој школској пракси постоји скала од пет оцена - једна оцена је негативна (недовољан успех), а четири су позитивне (довољан, добар, врло добар и одличан успех). Та скала је униполарна, јер диференцира само успех на више ступњева, док неуспех остаје неиздиференциран. На универзитету скала оцена је теоријски биполарна, јер и неуспех и успех диференцира на по пет ступњева. У пракси, међутим, она се углавном користи као униполарна скала која има једну оцену за неуспех, па ма какав он био, пет различитих оцена за диференцирање пет ступњева успеха.

За нашу школску традицију је типично да се оценама успеха придају нумерички симболи. У неким образовним системима диференцирање успешности у учењу је веома изнијансирано, те скале успеха имају 7, 20 или чак 100 могућих ступњева.

Паралелно коришћење двеју основних стратегија оцењивања - формативне и сумативне стратегије, отвара питање диференцијације или степеновања формативних и сумативних оцена.

Формативне оцене су описне, што значи да аналитички приказују учениково напредовање у учењу. Навођењем конкретних остварених исхода, који се у неком степену подударају са очекиваним и у школском програму дефинисаним исходима, формативне или описне оцене у ствари дају врло прецизну и јасно издиференцирану слику успеха ученика.

Сумативне оцене не садрже опис, али да би се знало шта оне значе у оквиру програмских циљева и исхода, њихове **градације би морале бити дефинисане одговарајућим описом остварених исхода учења**. Тачно би морало да се каже који све исходи морају бити остварени да би ученик добио најнижу позитивну оцену, а који да би добио следећу, вишу позитивну оцену. И тако редом за све разликоване ступњеве успеха, односно за сваку позитивну оцену.

Формативно и сумативно оцењивање

Очигледно ја да такво резоновање наговештава да се питање јасних и прецизних критеријума за извођење сумативних, финалних или закључних оцена са појавом новог школског програма код нас тек отвара. Први задатак је да се питање критеријума и стандарда јасно и прецизно постави, а други да дођемо до ваљаног и поузданог одговора који пракса може да прихвати, провери и затим доследно примени.

Шта од циљева и исхода предвиђених за одређени разред или ниво образовања ученик треба да оствари да би његов успех био оцењен одређеном сумативном оценом?

То питање може добити одговор делом на основу програмских амбиција, делом на основу усклађивања програмских захтева са наставном и широм школском или образовном праксом.

За почетак можемо речи да је ученик постигао оптималан успех ако његов рад показује да је овладао **већином очекиваних знања и умења** предвиђених за фазу учења која је предмет оцењивања. Остаје да се тачно одреди шта се подразумева под синтагмом "већина очекиваних знања и умења", колико простора остаје иза те синтагме за друге, више нивое успешности и како прецизно одредити те нивое.

За јасно дефинисање дијапазона сумативних оцена и прецизно дефинисање исхода који одговарају појединим оценама потребно је најмање једна или две године искуства са применом новог школског програма у сваком од циклуса обавезног образовања. У првој години примене новог програма можемо се ослонити на програмске захтеве (исходе образовања) и на процену колико су оствариви у постојећим условима. Током прве и друге године примене новог програма неопходно је систематско праћење реалних исхода наставе и учења и на основу дијапазона остварених постигнућа утврдити стандарде постигнућа за сваки предмет, образовну област, поједине тематске целине и сл. На основу односа између исхода и стандарда постигнућа биће могуће утврдити који исходи (резултати учења) одговарају појединим нивоима успеха, тј. појединим оценама. Већ на самом почетку треба схватити да остварење исхода подразумева да се стандарди постигнућа унапређују из године у годину, паралелно са јачањем система подршке наставницима, ученицима и школи у целини.

Питања за дискусију:

- У односу на наставни процес, у чему је специфичност формативног, а у чему сумативног оцењивања?
- Зашто формативно оцењивање можемо описати као развојно, а сумативно не можемо?
- Како се одвија процес формативног, а како сумативног оцењивања?

Оцењивање за развој ученика

Описно оцењивање и описне оцене

ОПИСНО ОЦЕЊИВАЊЕ И ОПИСНЕ ОЦЕНЕ

- Два значења термина "оцењивање"
- Разлика у значењу термина "оцене" и "оцењивање"
- Аналитичко наспрот глобалном оцењивању
 - аналитичке оцене наспрот глобалним оценама
- Описне и нумеричке оцене
- Постер 5.1: Да ли су нумеричко и описно оцењивање две принципијелно различите врсте оцењивања?
- Постер 5.2: Зашто се за ученике I и II разреда предлаже само описно оцењивање
- Принципи описног оцењивања
- Поступак описног оцењивања и структура описне оцене
- Резиме: Шта је описна оцена?
- Питања за дискусију

До сада смо углавном говорили о процесу оцењивања. Сада треба да говоримо и о оценама - скуповима информација које су резултат процеса оцењивања. Стратегија формативног оцењивања до свог пуног израза долази у описном оцењивању и описним оценама.

Два значења термина "оценавање"

У ширем значењу термин оцењивање означава све компонете или фазе процеса праћења и вредновања. Планирање оцењивања, праћење наставе и учења, регистраовање података и запажања, извештавање о напредовању ученика и евалуација ефикасности и квалитета наставе су главне активности које чине процес оцењивања. И то је основна и најважнија перспектива из које треба посматрати и реализовати процес оцењивања.

Термин оцењивање се, међутим, користи и у ужем значењу када се њиме означава само фаза извођења и формулисања описне или глобалне оцене. У тој фази наставник анализира расположиве податке, тумачи их и организује у низ повратних информација које чине описну оцену, или их интегрише у један општи суд или закључак који саопштава ученику као глобалну оцену.

Извођење судова о постигнућима је важан део процеса оцењивања, али се цео процес оцењивања не своди, нити би се у стратегији формативног оцењивања, могао свести само на формулисање судова или закључака о успеху.

Када из контекста није јасно, увек би требало назначити да ли говоримо о оцењивању у ширем и пуном значењу или о оцењивању у ужем, специфичном значењу.

Описно оцењивање и описне оцене

У чему је разлика у значењу термина "оцене" у односу на значење термина "оценјивање"?

Директан одговор на то питање гласи: *Оцењивање је процес праћења и вредновања тока и исхода учења, а оцене су исход или продукт тог процеса.*

Оцене су искази о успеху који је ученик постигао у појединим наставним предметима у одређеном временском периоду.

Праћење рада и напредовања спроводи се у сваком наставном предмету, а у оквиру предмета оно може бити фокусирано на поједине тематске целине. За сваку тематску целину и/или предмет у целини даје се извештај о напредовању који укључује исказе о постигнућима ученика у односу на задате/очекиване исходе учења. Скуп тих исказа чини основу за утврђивање оцене.

Уколико је политика школе у области оцењивања да у току школске године ученици буду оцењени четири пута (на првом тромесечју, полугодишту, трећем тромесечју и на крају школске године) најмање толико пута ће у процесу оцењивања доћи до извештавања ученика и родитеља у успеху и напредовању ученика.

У тим извештајима садржане су и оцене - искази о оствареном успеху. У стратегији формативног оцењивања оцена укључује информативне, инструктивне и вредносне исказе о напредовању ученика, о његовим постигнућима и потребама у учењу. Зато је формативна оцена увек описна - њен циљ је да јасно опише постигнућа ученика и усмери његов даљи рад на одређене циљеве и исходе. Не постоји никаква сметња да формативна оцена на крају једног наставног периода или на крају рада на некој програмској целини садржи и збирну или сумативну оцену успеха у датом периоду или датој програмској целини.

Дакле, постоји више врста оцена које могу бити саопштене у извештају.

Типично је да се прави разлика између описних оцена и нумеричких оцена. Та разлика се често повезује са начином симболичког приказивања оцена, што доводи до погрешног разумевања шта су описне, а шта нумеричке оцене. Ако се судовима или закључцима о постигнутом успеху, приписују бројеви, сматра се да су то нумеричке, а ако се приписују слова, да су то описне оцене. Тиме се једном арбитрарном и углавном техничком критеријуму придаје значај који он нема. Бројеви или слова - то су само два различита начина означавања глобалних оцена.

Аналитичко наступот глобалном оцењивању - аналитичке оцене наступот глобалним оценама

Насупрот описном оцењивању и описним оценама не стоји нумеричко оцењивање и нумеричке оцене, већ глобално оцењивање и глобалне оцене.

Иако је уобичајено да се описно и нумеричко оцењивање супростављају једно другом, за то нема принципијелних аргумента.

Описно оцењивање је увек аналитичко оцењивање. Да би дошли до описне оцене, предмет оцењивања морамо рашчланити на делове, за сваки тај део утврђујемо један или више показатеља успеха, за показатеље везујемо вредносни критеријум на основу којег одређујемо шта је успех, а шта није успех.

Описна оцена је скуп исказа о постигнућима у свакој од компоненти предмета оцењивања. Број и врста компоненти предмета оцењивања структурирају описну оцену. Насупрот тако схваћеној описној оцени, тј. оцени која заиста на релевантан начин описује постигнућа у оквиру онога што се оцењује, не стоји нумеричко већ глобално оцењивање.

Зашто? Било да ученику кажемо да је за неки урађени задатак "добио" 4 или Б, или да је задатак урадио "врло добро", "врло успешно" и сл., ми у оба случаја ученику саопштавамо један уопштен, неиздифернциран или глобалан суд о његовом успеху.

Глобални суд о успеху често се заснива на општој импресији или општем утиску о раду ученика, на "слободној" процени квалитета или висине успеха који је постигао. У том случају нисмо до краја начисто шта све стоји иза тог суда, шта је његов реални садржај.

Глобални суд може и треба да буде утемељен на ширем скупу објективних података о напредовању ученика, који су претходно, коришћењем различитих техника, утврђени и регистровани. У начелу, увек **очекујемо да је професионално формиран глобални суд у ствари синтеза јасних и конкретних показатеља напредовања ученика.**

Описно оцењивање и описне оцене

Описне и нумеричке оцене

Описна оцена као структурисана аналитичка слика успеха ученика може у начелу бити изражена нумерички, али не једним бројем већ низом бројева чије значење је познато. На пример, наставник може на оцењивање серије контролних задатка, рецимо из српског или математике, применити технику "нумеричког описа".

Ако ученици раде серију задатака која показује да ли су остварени одређени исходи из домена правописа, наставник може приказати структуру успешности у овладавању низом умења у домену правописа наводећи листу умења и за свако умење број ситуација у којим је оно правилно примењено. На пример, на тој листи може бити: неколико умења која се односе на писање великог слова (на почетку реченице, властитих имена, назива градова, планина, река и сл.), на употребу интерпункцијских знакова (у реченици и на крају различитих врста реченица). Свако умење може бити оцењено нумерички бројем правилних примена у односу на број могућих примена у датој серији задатака. Иако су постигнућа нумерички изражена, укупна оцена је описна јер за свако умење показује степен успешности, а непотпуна успешност указује која умења треба да буду укључена и у следеће кораке учења у домену правописа и синтаксе. Добро структурисана серија од два или три контролна теста може бити основа за описно оцењивање у којем се појављује нумеричко исказивање успеха.

Слично се може поступити у описном оцењивању математике и других наставних предмета.

Таква процедура може описно оцењивање да учини јаснијим, информативнијим и погодним за пласирање инструкција.

Уколико пре саопштавања глобалног суда или када га већ саопштимо, ученика упознамо са показатељима на основу којих се оцењује успех, тада му можемо сасвим одређено и јасно саопштити шта је у његовом раду или учинку препознато као успех, а шта као потреба или циљ у наредним корацима учења. Уствари, ученику смо навели листу добрих страна његовог рада које су биле основа за оцену сврло добар и изнели смо предлог/захтев чemu би требало да посвети пажњу у наредним корацима, а што отвара могућност постизања још већег успеха и више оцене. Када тако поступимо ми смо ученику саопштили описну оцену.

У формативном оцењивању оцене су увек описне. Без конкретног описивања постигнућа и развојних циљева нема формативног оцењивања.

Управо описна оцена својим садржајем - информацијама и инструкцијама које укључује, најнепосредније утиче на даљу активност ученика.

Тиме она испуњава основну идеју формативног оцењивања, оправдава зашто је уопште потребно формативно оцењивање посматрати као посебну и најважнију стратегију оцењивања.

У сумативном оцењивању неопходна је закључна оцена, али зависно од политike школе, сумативне оцене могу бити пропраћене описним оценама ("коментаром").

Ако се од наставника тражи да у одређеним периодима у току школске године сумирају оцене, неопходно је да те збирне оцене буду пропраћене описним оценама. Описна оцена поред тога што указује на садржај, структуру и квалитете ученичких постигнућа која стоје иза сумативне оцене, укључује исказе о томе шта је потребно да ученик учи у наредним корацима, који су развојни циљеви у следећем наставном периоду.

Сумативне оцене се по правилу изражавају на стандардној скали која успех диференцира на више нивоа - три, четири, пет, седам или више. Наша традиционална скала школских оцена има пет нивоа од којих један представља неуспех, остали су диференцирање различитих нивоа или степена успешности.

Сада можемо поставити следећа питања:

- Да ли су нумеричко и описно оцењивање две принципијелно различите врсте оцењивања?
- Зашто се за млађе ученике предлаже само описно оцењивање?

Кратка дискусија дата је на постери 5.1. и 5.2.

Постер 5.1:

Описно оцењивање: Да ли су нумеричко и описно оцењивање две принципијелно различите врсте оцењивања?

- У основи нумеричких оцена лежи идеја **квантификације или мерења успеха или постигнућа**. Бројеви који симболизују оцене схватају се као апраксимација обима или количине знања. На пример, оцена 5 сугерише да иза ње стоји више знања него иза оцене 4. Када је вредност нумеричких симбола обрнута, те 1 представља највишу, а 5 најнижу оцену, оцењивање се ослања на логику ранговања, које је такође један од поступака процењивања односно мерења. У том случају оцена 1 значи да ученик заузима први или највиши ранг у погледу резултата учења, а оцена 2 значи да ученик заузима нешто нижи, други ранг.

- У основи словних оцена је идеја о **квалитативном карактеру учења и исхода учења**. Исходи учења су квалитативне природе. То значи да се не могу на задовољавајући начин квантификовати, те бројчаном изражавању успеха измиче оно што је у том успеху једино вредно - његов квалитет. У неким образовним системима оцењивање је конципирано тако да се фокусира на квалитет исхода учења, те се оцене не дају у виду бројева већ у виду слова или графичких симбола (нпр. златне или сребрне звезде). Типично је да слово А означава највиши квалитет исхода учења, а словима Б, Ц и Д означава се постепено опадање квалитета исхода учења.

У оба случаја, било да се степен успеха симболички представља бројем или словом, постоје устаљене или формализоване вербалне формулатије њиховог значења. Нпр. речи "врло добро" пракси значе исто што и број 4 или слово Б.

Нажалост, често се о самој словној симболизацији степена успешности говори као о описном оцењивању. Ако су бројеви замењени словима, а информативно-инструктивни садржај оцене остаје неексплициран, онда се уопште не ради о два принципијелно различита начина оцењивања, већ о двема варијантама истог глобалног или импресионистичког оцењивања. С друге стране, ако су глобалне оцене изражене бројем или словима и уз њих је наведена јасна спецификација њиховог информативног садржаја и инструктивног значења, тада у оба случаја имамо описно оцењивање комбиновано са једном или другом врстом симболичког изражавања глобалне оцене.

Постер 5.1:

Описно оцењивање: Зашто се за ученике I и II разреда предлаже само описно оцењивање?

Могуће је навести више аргумента који говоре у прилог описном оцењивању.

Описно оцењивање не класификује ученике, већ ученичка постигнућа.

Класификација постигнућа је флексибилна, јер се она из дан проширују, повећавају, унапређују, стално су отворена за развој. Описно оцењивање се опира стереотипној и крutoј подели ученика на основу глобалних школских оцена на "одличне", "врло добре" итд. Оно сваком ученику на бази његовог залагања и сарадње са наставником отвара простор за напредовање и развој.

Описно оцењивање не вреднује ученика, већ пружа конкретне информације о ефикасности учениковог ангажовања и о квалитету исхода тог ангажовања.

Описно оцењивање пружа подршку ученику да препозна успех и да разуме критеријуме који дефинишу успех. То је први корак у развијању културе праћења, оцењивања и вредновања.

Описно оцењивање на основу информација о оствареном напредовању сугерише следеће кораке, дефинише циљеве даљег учења и развоја.

Управо зато што је окренуто развоју и разбијању крутих класификација које угрожавају слободу развоја ученика, описно оцењивање је поуздан водич и подршка ученицима у кретању кроз школски програм, кроз изазове и шансе које тај програм пружа учењу и развоју.

Не постоји никакав разлог да описно оцењивање не буде доминатна форма праћења и вредновања напредовања ученика у току основног и средњег школовања. Напротив, професионално изведено описно оцењивање унапређује квалитет комуникације између ученика и садржаја учења и између наставника и ученика у процесу наставе и учења.

У раној фази школовања описно оцењивање је важна димензија педагошке стратегије школе и наставника. Оно помаже ученицима и родитељима да упознају захтеве и могућности које пружа школски програм и политику школе у реализацији тог програма. Описно оцењивање је један од чинилаца који осигуравају да сви ученици на образовном плану реализују своје потенцијале за учење и развој. На млађим узрастима описно оцењивање помаже ученицима да непосредне циљеве учења повежу како са залагањем и вежбањем, тако и са критеријумима на основу којих се препознаје и вреднује успех.

Свака школа треба да негује спствени стил педагошког рада, сопствену политику праћења, оцењивања и вредновања. Међутим, иако аутономна, школа мора да уважава и негује норме професионалног рада у образовању и васпитању.

Принципи описног оцењивања

- Информације које садржи описна оцена треба да су јасне, речене на начин који је разумљив ученицима, родитељима и другим наставницима
- У описној оцени прво треба навести оно шта је ученик постигао; чак и када је то постигнуће скромно, о њему треба говорити позитивним језиком
- Описне оцене треба увек када је то могуће повезати са постизањем дефинисаних исхода или напретком ка стандардима
- Описне оцене треба јасно да спецификују следеће кораке или развојне потребе
- Описне оцене могу укључивати позитивне коментаре о понашању и залагању у циљу јачања мотивације и самопоштовања ученика
- Наставници треба да често користе усмено описно оцењивање

Поступак описног оцењивања и структура описне оцене

Описно оцењивање може бити самосталан вид оцењивања или пратећа компонента традиционалног и тестовног оцењивања.

Описно оцењивање је самосталан вид оцењивања када се ученику у форми разговора или кратке писане белешке саопштава низ (повратних) информација које се односе на његов рад, на оно што је предмет оцењивања.

Описно оцењивање је компонента традиционалног или тестовног оцењивања када уз нумеричку или словну оцену, наставник дода "коментар" који се састоји из информација које сажето, усмено показују у којим елементима је ученик био успешан и у којем степену.

Описно оцењивање можемо именовати и као **аналитичко оцењивање**. Да би применио описно оцењивање наставник мора да анализира програмске циљеве, исходе и садржаје који су предмет праћења и оцењивања. Циљ те анализе је да утврди кључне карактеристике предмета оцењивања. Листа тих карактеристика је основа за праћење учениковог напредовања и вредновање постигнућа. Када изводи описну оцену наставник утврђује које од тих карактеристика су у целости или делимично заступљене, а које углавном недостају у посматраним и анализираним активностима и исходима учења.

Описно оцењивање резултира у описне оцене које се могу саопштити у усменој или у писаној форми. У већини ситуација описну оцену наставник саопштава усмено, кроз разговор са учеником или родитељем. Међутим, за описне оцене које се односе на резултате које је ученик постигао током рада на једној већој програмској целини (нпр. током тромесечја или полуодишта) корисно је направити образац или "формулар" у којем су наведени очекивани исходи (резултати), а поред њих остављен простор за описивање онога шта је ученик стварно постигао и на чему треба да ради у следећим корацима (тј. у наредном периоду). Тако обликована описна оцена је уравнотежена информација за родитеље и ученика о томе шта је у назначеном периоду учења требало постићи, шта је постигнуто, шта и како треба учити у следећем периоду. Трајање следећег периода треба одредити, али прилично флексибилно и у договору са учеником, како се не би поново суочио са неуспехом. После тог периода, а на основу праћења рада ученика, следи нови извештај о напредовању.

Резиме: Шта је описна оцена?

Описна оцена се састоји из усменог или писаног извештаја о напредовању ученика, о успеху који је постигао и о следећим корацима у процесу учења.

Описна оцена се може сажети у један закључни суд о нивоу ученикове успешности или о квалитету његовог постигнућа. Тада се можи симболички изразити словом, или бројем.

Описна оцена не престаје да буде описна ако поред вербалног навођења информација о напредовању ученика укључује и бројеве који могу бити резултати на тесту или нумеричка процена обима и квалитета постигнућа.

Описно оцењивање и описне оцене

Ако наставник каже или напише за ученика НН следеће, ради се о описном оцењивању:

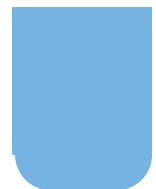
Ученик НН је показао напредак у савладавању писменог сабирања вишецифрених бројева. Научио је да правилно записује сабирке у диктираним задацима. Увек води рачуна о положају јединица, десицица и стотица. На контролном тесту који је имао 20 задатака успешно је решио 16. Све грешке су биле на задацима који су имали релативно дуге низове сабирака и захтевали прелаз не само преко прве, већ и преко друге или треће десетице. Следећи корак је да НН треба да вежба сабирање низова једноцифрених бројева који захтевају прелазак преко три или четири десетице. При вежбању треба водити рачуна о брзини рада и броју тачно сабраних низова бројева.

То је описна оцена за једну наставну тему из математике - за писмено сабирање вишецифрених бројева. Она је била могућа јер су циљеви учења били јасни: тачно писање бројева, прецизно потписивање сабирака који чине један низ, прелазак преко две и три десетице у менталном сабирању.

Наставник треба да прати како ученици примају и разумеју описне оцене. Иако описне оцене имају формативну улогу, јер говоре и о исходима учења и о наредним активностима, ученик може већи значај да припише првом делу оцене у којем се говори о постигнућима и да је доживи као сумативну оцену.

Питања за дискусију:

- Размотрите тврђњу: формативно оцењивање је увек описно.
- Да ли је у формативном оцењивању могуће разликовати нивое и степене успешности?
- На чему се заснива сумативно оцењивање?
- Како се може доћи до сумативне оцене?
- Каква је улога симболичког означавања оцена?

Оцењивање за развој ученика

ОЦЕЊИВАЊЕ - ДЕО НАСТАВНОГ ПРОЦЕСА

- Оцењивање захтева од наставника припрему
- Планирање и припремање наставе и оцењивања
- Праћење наставе и учења
- Регистровање података и запажања о напредовању и развојним потребама ученика
- Извештавање о постигнутим резултатима и планирање следећих корака у процесу учења
- Постер 6.1: Шта чини добар извештај о раду и напредовању ученика?
- Вредновање квалитета и ефикасности наставе
- Ко треба да буде укључен у процес оцењивања ученика?
- Резиме: Компоненте процеса оцењивања
- Питања за дискусију

Успех ученика у школи зависи од многих чинилаца. Један од најважнијих је квалитет комуникације између школе и породице.

Важно питање је: Како осигурати квалитет те комуникације?

Потребно је да родитељи знају који су циљеви школе, у којем правцу се крећу настојања наставника и управе школе. Школа треба да јасно саопшти родитељима шта настоји да постигне у појединим наставним предметима, који исходи се очекују од наставе и других школских активности. Основна школа треба за сваки од девет разреда да припреми јасне и прегледне информације за родитеље, тако да већ на почетку буду добро обавештени о планираним циљевима и активностима у току школске године.

Неопходно је да родитељи буду обавештени о школском програму и очекиваним исходима у разреду који похађају њихова деца.

За ефикасну комуникацију између школе и породице неопходно је да наставници упознају какве су аспирације родитеља у погледу образовања њихове деце, шта очекују и зашто су тако определjeni.

Ако су родитељи добро обавештени, периодични извештаји о напредовању њихове деце биће добра основа за квалитетну комуникацију између породице и школе, подстицај за сарадњу наставника и родитеља на препознавању реалних могућности ученика и стварању услова у школи и породици да сваки ученик постигне највећи успех у оквиру својих способности, склоности и мотивације.

Извештавање ученика, током и на крају процеса учења и подучавања, може имати форму усмених или писаних коментара о њиховом раду. Коментари укључују и савете о најефикаснијим начинима даљег учења. Извештавање такође укључује обавештавање родитеља и других наставника на начин који је конструктиван и користан за ученика и његов рад и учење у следећој фази школског рада.

Оцењивање захтева од наставника припрему

Оцењивање ученика треба обликовати као процес који се дешава у свим фазама наставне. То значи да у току планирања и припремања наставе планирамо и припремамо и одговарајући начин праћења рада ученика и оцењивања ученичким постигнућа, пратимо и анализирамо ученички рад и оцењујемо ученике у току реализације наставе, али и по завршетку наставних активности или циклуса наставе, а у процесу евалуације и осмишљавања путева и праваца унапређења наставног процеса осмишљавамо и ефикасније начине оцењивања ученика.

Другачије речено само оцењивање треба да буде:

- планирано и детаљно припремљено;
- заступљено у свим фазама наставног процеса;
- реализовано применом различитих стратегија, поступака оцењивања одабраних у складу са дефинисаним циљевима и исходима наставе и учења, одликама наставних активности, карактеристикама ученика;
- подложно евалуацији и систематском унапређивању.

Оцењивање је саставни део процеса учења и наставе. Процес оцењивања можемо рашчланити на пет кључних компоненти:

- *планирање оцењивања у склопу планирања и припремање наставе;*
- *праћење напредовања ученика у току реализације наставе;*
- *евидентирање информација - запажања и података о раду и постигнућима ученика;*
- *извештавање о напредовању и развојним потребама ученика;*
- *вредновање квалитета и ефикасности наставе и процеса учења.*

Компоненте процеса оцењивања подударају се са основним фазама наставе и учења.

Наведени елементи нису одвојене или узастопне фазе. Наставници не вреднују учење и наставу само на крају блока рада: евалуација се јавља у току целог циклуса. Она је део процеса планирања када се у обзир узима претходно искуство и ученика и наставника, и део наставе пошто наставник стално прати ефикасност учења и рада у настави. Слично томе, и други елементи у том процесу се међусобно преплићу у пракси. Међутим, корисно их је посматрати појединачно како бисмо уочили и разумели њихове специфичности.

Питања која се "отварају" пред наставницима у провођењу оцењивања као саставног дела наставног процеса су:

- Зашто реализацијем неку активност?
- Шта треба да знам о својим ученицима?
- У којим условима ће се реализовати активност?
- Како ћу реализовати активност?
- Како знам да сам успешан?
- Како да наредни пут будемо успешнији?
- Који су то дугорочни и краткорочни циљеви?
- Шта су исходи, ефекти који се желе остварити?
- Које су развојне карактеристике ученика са којима радим? Кako они уче?
- Која искуства доносе у школу ? Које су им развојне потребе? Шта их интересује? Шта им је занимљиво?
- Карактеристике простора (учионице)? Број ученика у одељењу?
- Какав је квалитет наставних средстава и материјала?
- Садржаји, теме које се обраћују; наставне активности; методе и облици рада; улоге наставника и ученика и њихове активности.
- Праћење и процењивање у којој мери су остварени планирани ефекти.
- Планирање на основу претходног искуства, евалуације процеса и постигнутих резултата, као и самоевалуације.

Планирање и припремање наставе и оцењивања

Планирање и припремање наставе укључује постављање јасних циљева учења за сваки блок наставе и сваку поједину наставну активност . Циљеви и исходи учења су дефинисани у образовним областима и појединим наставним предметима датим у Општим основама школског програма. Наставници приликом планирања наставе треба да узму у обзир услове у којима ће се настава реализовати, а посебно претходно знање и искуство ученика како би могли ефикасно радити на остваривању дефинисаних исхода.

Шта то конкретно значи за наставнике?

Наставници треба да знају шта је то што ученици треба да науче!

Наставници би требало да имају јасну представу о томе шта према захтевима школског програма ученици треба да уче. У свакој образовној области и појединачном наставном предмету школски програм води рачуна о развоју ученика у погледу:

- знања и разумевања;
- вештина;
- личног и социјалног развоја.

Ако оцењивање треба да подржи учење и допринесе његовој успешности, онда би наставници, ученици и родитељи требало да буду свесни шта треба учити и која постигнућа треба остварити. То значи да планирање треба да будеовољно јасно и прецизно да се циљеви и исходи учења и наставе и начини њиховог остваривања могу лако објаснити и ученицима и њиховим родитељима.

Процес планирања укључује више различитих и међусобно повезаних активности:

- годишње планирање, разрада поједињих наставних блокова и наставних јединица (наставних часова) заснивају се на циљевима и исходима који су дефинисани у школском програму;
- прикупљање информација о ученичком претходном учењу и искуству, шта знају или шта су способни да ураде пре него што започну рад на новом задатку;
- анализирање услова у којима ће се одвијати наставни процес и припремање адекватних услова за рад (временска и просторна организација, припрема материјала и средстава за рад и сл.)
- проналажење различитих путева информисања и упознавања ученика и родитеља о циљевима и исходима учења и наставе, нпр. у форми писаних материјала, разговора, дискусија и сл..

Оцењивање - део процеса наставе и учења

Планирање одређених наставних блокова или појединачних наставних активности и часова по правилу укључује више значајних активности:

- одлучивање који сегменти или аспекти школског програма ће бити укључени у одређени наставни блок или наставни час;
- одлучивање који циљеви и исходи ће бити у фокусу;
- избор и организовање одговарајућих активности учења и подучавања;
- идентификовање развојно значајних активности (активности које воде ка учењу, напредовању и даљем развоју ученика);
- избор садржаја, наставних метода и облика рада, стратегија учења и подучавања које ће бити ефикасне из перспективе остваривања дефинисаних исхода;
- планирање конкретних задатака за ученике појединце и групе ученика;
- идентификовање могућих тешкоћа у процесу учења и наставе на које би ученици могли наћи и планирање адекватних решења;
- одлучивање који аспекти рада ће бити оцењивани и како.

Без обзира да ли говоримо о планирању и припремању наставе на годишњем нивоу (утврђивањем годишњег плана и програма рада наставника), оперативним плановима и програмима за временски период од месец дана или припремама за свакодневне наставне активности, важно је да имамо у виду да су основно полазиште у том процесу циљеви и исходи наставе и учења који су усаглашени и наведени у школском програму.

Праћење реализације наставе и учења

Претпоставке успешне реализације сваке наставне активности и наставног процеса у целини (посебно уколико успешност наставе посматрамо из угла оцењивања тј. праћења рада и развоја ученика и утврђивања ученичким постигнућа) су:

1. Јасни, прецизно постављени циљеви учења и подучавања

Наставници треба да:

- информишу ученике о планираним циљевима и исходима, кроз разговоре са ученицима разјасне смисао и значај тих циљева и исхода;
- информишу ученике о планираним начинима праћења и утврђивања остварености дефинисаних постигнућа и продискутују разлоге и оправданост избора одговарајућих поступака оцењивања.

2. Подстицање мотивације за рад и учење код ученика

Наставници треба да:

- понуде ученицима интересантне, разноврсне и изазовне, али достижне, сазнајно вредне задатке (задатке који воде ка напредовању, развоју ученика);
- прилагоде задатке ученичким способностима и искуству;
- охрабрују ученике и подржавају њихова интересовања усмерена ка учењу;
- буду спремни да уоче напредак сваког појединачног ученика;
- на постигнућа ученика реагују позитивно, на начин који ће унапредити самопоуздање ученика.

3. Примена разноврсних, али адекватних методичких решења

Наставници треба да:

- буду отворени за способности сваког детета и спремни да методе учења и подучавања прилагоде индивидуалним разликама међу ученицима;
- охрабрују помагање и сарадничке односе у одељењу.

4. Континуирано праћење рада и напредовања ученика

Наставници треба да:

- у току наставе посматрају ученике, да прате активности које су посебно критичне за успешно остваривање циљева и исхода,
- разговарају са ученицима појединачно, у групама и са целим одељењем, да провере како ученици разумеју оно што уче,
- примењују планиране начине испитивања и проверавања напредовања.

Регистровање података и запажања

Регистровање или евидентирање релевантних података о напредовању и развојним потребама ученика темељи се на праћењу:

- **шта ученици кажу** спонтано или одговарајући на питања, шта заступају у дискусијама, како формулишу своје идеје, како износе оно што су научили и разумели
- **шта ученици пишу**, цртају, праве, производују - треба сачувати најзначајније производе, записати коментаре ученика и других о тим продуктима
- **шта ученици раде**, како организују свој рад, којим темпом раде, колико су снажнији у раду, да ли сарађују са другима
- **шта други кажу или пишу о ученицима:** други наставници, родитељи, сами ученици о себи, ученици једни о другима.

Своја запажања и податке о напредовању ученика наставници не би требало да пропусте само сећању, ма колико им се чинило да су их добро уочили и запамтили.

Наставник може и треба да води, у току реализације наставе и процеса учења, различите врсте белешки и прикупља и евидентира податке о свакодневним наставним и ваннаставним активностима у одељењу, резултате проведених тестирања, резултате различитих ученичким активностима и задатака, своје коментаре и запажања везана за рад ученика и сопствени рад...

Оцењивање - део процеса наставе и учења

Регистровање податка омогућује наставницима да у свим фазама рада:

- поделе са ученицима сазнање о успеху у учењу и утврде развојне потребе и следеће кораке,
- прате успех ученика у односу на циљеве и исходе учења који су дати у школском програму,
- у континуитету прате ток наставе и процењују њену ефикасност у активирању и усмеравању ученика на остваривање циљева учења,
- о напредовању ученика извештавају родитеље и остале релевантне актере у образовању, нпр. друге наставнике, стручне сараднике, просветну инспекцију и сл.
- информишу директора школе или школски одбор о успеху ученика у наставним активностима и на националним тестовима уколико су примењивани у периоду на који се односи извештај.

Типови записа

Записи о настави

- кратке формулатије циљева наставе и учења
- сажето навођење коришћених наставних метода
- показатељи како је одељење или група радила
- евалуативни коментари о програму и методама

Индивидуални записи

- кратке белешке/описни коментари о ученику
- колекција продуката
- индикатори нивоа постигнућа
- резултати које је ученик постигао на националном тестирању
- записи самооценењивања ученика и узајамног ученичког оцењивања

Преглед успеха одељења

- констатовање које активности је одељење обавило у периоду на који се односи извештај, који планирани послови су обављени
- исказ о броју ученика по разним категоријама успешности у сваком од наставних предмета
- објашњење несагласности уколико постоје, нпр. између рада у одељењу и резултата националних тестова

Извештавање

Са становишта практичног рада на остваривању циљева и исхода наставе, извештавање је најзначајнија фаза у процесу оцењивања. Зашто?

У начелу, одговор је једноставан.

- Намере и конкретни циљеви исказани су у планирању.
- ↓ ↓ ↓
- Праћење ученичких активности спроведено је у току наставе.
- ↓ ↓ ↓
- Важни подаци о напредовању ученика су благовремено регистровани.

У фази **извештавања** наставник све расположиве податке о успеху, исходима учења и развојним потребама ученика анализира, тумачи и повезује у јединствену слику о напредовању и развоју ученика.

Извештавање може бити неформално, углавном усмено, изнесено у тренутку када је погодно да се поведе кратак разговор са учеником. Главне теме разговора су оно у чему је ученик добар и његове развојне потребе.

Извештавање може у различитом степену бити формализовано, изложено у писаном виду и прилагођено конкретној намени. Писани извештај може бити намењен ученицима, родитељима, другим наставницима. Ипак, главни аудиторијум писаних извештаја су родитељи. Извештај треба да својим стилом, речником и формом одговора образовном нивоу родитеља. Стручни изрази за већину родитеља не значе много, треба их избегавати.

Типично је да се писање извештаја практикује на полуодишуству и крају школске године, али и када за то постоји посебна потреба (нпр. када ученик мења одељење или школу, или када наставник предаје одељење новом наставнику, или када у напредовању ученика дође до значајне промене која показује тенденцију да трајно утиче на учење и успех ученика).

Оцењивање - део процеса наставе и учења

Функције извештавања су вишеструке:

- извештавање је активност која ученицима треба и може да пружи драгоцене повратне информације о њиховом претходном раду и конструктивно указује на следеће кораке у процесу учења;
- извештај треба да садржи запажања о личном и социјалном развоју ученика, о његовом понашању у школи, одељењу, на часовима;
- састављање извештаја је посао који подстиче наставника да сагледа веома важне чињенице - шта је и како је планирао, шта је и како је радио са ученицима, шта је и колико је постигао;
- када је саопштен, извештај нуди теме о којима наставници и ученици могу и треба да разговарају, а тиме ствара повољне услове за унапређење партнерског односа између наставника и ученика;
- извештај је, и када је изражен на најједноставнији начин, високо професионалан вид комуникације између школе и породице, има кључну улогу у развијању сарадње школе и породице на унапређењу процеса учења.

Квалитетне повратне информације и јасна комуникација доприносе развоју и унапређењу сарадње међу наставницима, ученицима и другима који су на један или други начин укључени у процес учења. Оне:

- помажу ученицима да идентификују шта су научили, шта још треба да науче и који су њихови следећи кораци у учењу,
- информишу родитеље и ученике о напредовању и одговарају на њихове коментаре,
- показују родитељима како могу помоћи својој деци да напредују у учењу,
- олакшавају прелазак ученика код новог наставника или у нову школу.

Ученицима је потребна подршка у виду:

- указивања на оно што су успешно урадили у претходној фази рада,
- информација шта још треба да уче или да употпуне и утврде,
- сугестија о могућим начинима рада у следећој фази учења,
- позитивних коментара када покажу напредак у учењу.

Родитељима је потребно

- указивање на опште напредовање њихове деце, укључујући мотивацију и социјални развој,
- указивање на напредовање у односу на разна очекивана постигнућа и исходе,
- давати специфичне информације о активностима у којима је ученику потребна помоћ и охрабривање,
- пружити информације о следећим корацима учења,
- упознавање са резултатима националних тестова и других важних ангажовања ученика.

Оцењивање - део процеса наставе и учења

Извештај о напредовању ученика и комуникација са родитељима

У разговору са родитељима или у писаном извештају наставник на разне начине може показати да добро познаје ученика. Нпр. може коментарисати интересовања и склоности ученика, указати на садржаје учења у којим је ученик показао ефикасност, али и оне који од ученика захтевају промену у начину учења.

У разредној настави наставник заиста може да упозна све ученике, док је то у предметној настави знатно теже. Ипак, сваки наставник треба да упозна своје ученике, а када се ради о великом броју ученика и ограниченој времену за рад са њима, треба успоставити неки систем забелешки који ће помоћи наставнику да се подсети када треба да разговара са родитељима.

Ако је родитељ стекао утисак да наставник познаје његово дете, са више поверања ће прихватити сугестије наставника о следећим корацима у учењу.

Информације које наставник даје ученику и/или родитељу треба да:

- оставе уверљив утисак да наставник познаје ученика,
- буду позитивне, тако да мотивишу ученике,
- идентификују "следеће кораке" у учењу ,
- пруже јасан опис постигнућа, укључујући резултате на националним и другим тестовима,
- буду основа за дијалог и сарадњу породице и школе,
- буду написане за родитеље, али их могу користити ученици и други наставници.

Истицање напредовања и успеха у први план, указивање на потенцијале ученика је суштина извештаја који наставници треба да пруже родитељима. Акцентовање успеха има повољан утицај на мотивацију ученика. То не значи да наставник треба нашироко и у детаље да говори о сваком постигнућу ученика. Треба да се оријентише на оно што су били главни циљеви учења у периоду на који се извештај односи и који аспекти напредовања ученика заслужују да буду поменути.

Указивање на развојне потребе помаже родитељима да јасније одреде своју улогу у подршци детету да те потребе реализације. Наставник треба да идентификује главне потенцијале ученика и да укаже на потребу да се ти потенцијали што више ангажују и користе. Они делови школског програма у којима је ученик мало или ни мало напредовао, треба да буду назначани у извештају и повезани са сугестијама на шта треба обратити пажњу, где треба више залагања.

Указивање на развојне потенцијале и потребе не треба да укључује све што је наставник запазио. Да би извештај имао више ефекта, треба се ограничiti на оно што је најзначајније, што је најкорисније у датом моменту.

Идентификовање следећих корака у процесу учења је најпоузданiji показатељ да наставник води рачуна о индивидуализацији наставе и учења. Следећи кораци су најважнија тема у разговорима са родитељима и са самим ученицима.

Следећи кораци треба да су специфични, конкретни и оствариви. Треба означити који приступ у реализацији тих корака је најефикаснији. О њима треба дискутовати са родитељима, треба пружити родитељима могућност да изнесу своје коментаре. И у разговорима са ученицима ваља створити услове да ученици суделују у одређивању својих наредних циљева и задатака.

У РАЗРЕДНОЈ НАСТАВИ треба одредити два или три наредна корака за целокупну наставу, ти кораци могу али не морају бити ограничени само на један наставни предмет.

У ПРЕДМЕТНОЈ НАСТАВИ треба идентификовати један или два наредна корака за сваки предмет. У сваком предмету треба да буде утврђено на шта ваља концептисати пажњу и рад.

Оцењивање - део процеса наставе и учења

Подаци о напредовању ученика утврђују се непосредно у току наставе, али и применом разних стандардизованих тестова. Ако наставник располаже подацима националног тестирања, треба да их узме у обзир при оцењивању укупног успеха ученика.

Добар извештај треба да буде сажет, конкретан и да резимира изложене информације. Али, да би био добар, извештај не сме да се сведе на некорисне генерализације типа "одлично", "добро", "слабо" и сл. Ако такве генерализације уопште имају садржај, онда тај садржај треба на професионалан начин изнети на светло дана: ученику и родитељу треба пружити јасне и прецизне информације из којих ће видети шта је основа такве оцене, шта је њен смисао у односу на даљи рад и учење.

Добар извештај не треба да избегава истину. У њему треба да се говори о стварном напредовању, о темпу напредовања, о конкретним постигнућима. Исто тако, у њему треба навести потребе за даљим учењем, указати на садржаје, активности и исходе на које треба усмерити следеће кораке у процесу учења. Ученик нема користи од коментара типа "треба да учиш више", ни родитељи немају користи од упозорења типа "ваше дете треба више и озбиљније да учи". И ученику и родитељу су потребне конкретније, инструктивније информације. Добре повратне информације треба да охрабре родитеље да разговарају о напредовању са својом децом и да одговоре наставнику усмено или писмено, да укажу о чему желе да дискутују.

Повратне информације треба да буду јасне, специфичне, позитивне и подржавајуће, да дају поштену процену учениковог напредовања.

Наставник чешће треба да даје извештаје родитељима у неформалном, а повремено, у одређеним терминима, у формалном виду.

Постер 6.1:
Шта чини добар извештај о раду и напредовању ученика?

Принципи писања извештаја

Школски извештај о раду и напредовању ученика треба да:

- буде јасан, смишан и лако разумљив
- на јасан и позитиван начин покаже шта је ученик постигао у сваком предмету
- јасно утврди који су следеће кораци у учењу (што укључује најпре оно што ученик није постигао у периоду на који се извештај односи) и које су ученикове развојне потребе
- опише ученикова простиругнућа у односу на дефинисане исходе
- буде основа за дискусију наставника и ученика
- укључује наставникова запажања о позитивним личним особинама ученика
- се саопштава у правилним временским роковима који су свима познати
- потпишу наставник, директор и родитељ

Колико често треба писати извештаје?

Потпуни формални извештаји захтевају доста наставниковог времена. Да би била професионално и квалитетно обављена, та обавеза мора бити у равнотежи са осталим обавезама које школа поставља пред наставника.

- Полугодишњи извештај треба да буде кратак, да осветли најважније стране учениковог ангажовања и успеха у школи и да постави основу за акциони план за следећи период.
- Годишњи извештај треба да буде потпун, да за сваки наставни предмет или образовну област укаже на резултате учења и да укаже на чему треба инсистирати у наредном периоду.

Да ли ће у међувремену бити и других формалних извештаја, нпр. на сваком тромесечју или на крају обраде тематских целина? Та одлука би требало да буде у домену политike школе у области оцењивања, или још боље, у домену аутономије наставника и његове процене ефикасности сарадње са ученицима и родитељима.

(наставак Постера 6.1)

Шта треба да садржи извештај

Извештај има две основне тематске целине: (1) напредовање и могућности за даље напредовање ученика, и (2) понашање у школи које указује на лични и социјални развој ученика.

Основна структура извештаја укључује:

- опис напредовања и постигнућа по наставним предметима
- указивање на ученикове потенцијале и потребе, на циљеве у следећим корацима учења и наставе
- податке о понашању ученика у школи (уредност похађања наставе, активност на часу, уважавање дисциплине)
- запажања о личном и социјалном развоју ученика (мотивација и аспирације у школском раду, односи са вршњацима и одраслим особама које ученик среће уз школи)

Важан део извештаја је ПРОСТОР у којем родитељ може да наведе своје коментаре, да постави питања, изнесе или затражи објашњења. Потписом родитељ потврђује да је прочитao извештај.

Како се користи извештај?

Извештај је један од облика комуникације са ученицима и родитељима.

Извештај информише родитеље о успеху и понашању деце у школи, ученицима помаже да препознају своје успехе и наредне циљеве. Али, писање извештаја подстиче наставника да синтетизује све расположиве податке, да процени успех и даље изгледе ученика.

Извештај треба да буде објективан и директан, али наставник води рачуна о потреби да унапреди однос и родитеља и деце према школи, као и њихове узајамне односе.

Добар извештај је добра основа за конструтиван разговор са родитељима и са учеником.

Формални извештаји су важни, али у сарадњи школе и породице су још важнији непосредни контакти наставника и родитеља. Извештаји добијају на вредности уколико су информације које садрже предмет конструтивних разговора између наставника и родитеља.

Вредновање

Вредновање је фаза у процесу оцењивања у којој се на основу расположивих података о квалитету и успешности реализованих циљева, исхода и активности, анализирају и вреднују одлуке и активности из претходних фаза, као што су планирање, реализација наставе, регистровање напредовања и развојних потреба ученика и комуникација са ученицима, родитељима и другим наставницима.

Вредновање (евалуација) наставе укључује узимање у обзир свих информација, формалних и неформалних, које могу бити корисне за анализу реализоване наставе са циљем утврђивања свих добрих елемената и решења, али и идентификовања проблема, тешкоћа и пропуста у раду.

Вредновање је фаза која ће имати утицаја на планирање следеће наставне целине, а тиме на активности у следећем наставном блоку. Оцењивање треба да помогне наставницима да побољшају успешност наставе.

Важне компоненте евалуације наставе (поред оцењивања и праћења рада и развоја ученика) из перспективе развијања другачије праксе оцењивања ученика су:

- **Евалуација програма.** У процесу евалуације наставе треба проценити и сам програм - како су дефинисани исходи учења, да ли су релевантни и одговарајући за све ученике, посебно оне са посебним потребама; наставне методе и стратегије учења и подучавања - да ли су ефикасне и одговарајуће ученицима појединцима и групама. Оваква анализа ће показати где је потребна промена у циљу промовисања ефективног учења и служиће као основа за будуће планирање.
- **Евалуација и самоевалуација рада наставника.** Наставници вреднују сопствену праксу и сопствени рад, али полазећи од анализе онога што су ученици научили и какав су напредак постигли као могућег критеријума за ту процену.

Кључне тачке у процесу вредновања

Оцењивање је процес сакупљања информација; оно омогућује наставницима да вреднују/евалуирају наставни процес и процес учења, да испитају каква је била повезаност између та два процеса. Анализом напредовања и постигнућа појединачних ученика, група ученика и целог одељења, наставници могу проценити:

- шта су ученици учили успешно током целог наставног периода
- брзину, темпо учења сваког ученика
- важност, релевантност наставе за сваког ученика
- прикладност средства која су користили/којима су располагали

Резултат процеса вредновања је сазнање наставника и управе школе шта треба учинити у следећим фазама планирања, наставе, регистраовања, извештавања, на пример:

- неке вештине и разумевања могу бити поново укључени у следећи план
- вештине могу бити ојачане њиховим увежбавањем у новом контексту
- неки ученици можда лако и брзо обављају све послове те су им потребне изазовније активности
- неки ученици могу напредовати боље ако се примени другачије груписање ученика
- наставник може размишљати о излагању одређених концепата на другачији начин

Школска политика треба да охрабрује наставнике да вреднују свој рад у склопу опште процедуре вредновања рада школе у целини. Наставници треба да упознају индикаторе за оцењивање рада школе у целини. Тако ће јасније сагледати значај праћења и вредновања наставе кроз процес оцењивања ученика.

Регистровани подаци и запажања о напредовању и развојним потребама ученика требало би да буду основа за одговоре на питања:

- да ли су ученици учили успешно?
- да ли је брзина учења била прикладна за све групе ученика у одељењу?
- да ли су активности биле прикладне за ученике који су у њима учествовали?
- да ли су употребљена средства била прикладна и корисна ученицима различитог степена успешности?

Ако располажемо ваљаним и јасним подацима, потребно их је анализирати да би дошли до информација које бацају објективно светло на квалитет и ефикасност наставе и учења.

Ако расположиви подаци нису довољни или нису довољно ваљани, то води на закључак да ту компоненту процеса оцењивања треба унапредити.

Ко треба да буде укључен у процес оцењивања ученика?

Наставници имају централну улогу у процесу оцењивања ученика због своје улоге у процесу учења и подучавања, познавања програма наставног и образовног рада и постигнућа које ученици треба да развију, познавања сваког ученика и професионалне одговорности за квалитет остварених исхода и наставног процеса.

Наставник треба да:

- доприноси развијању стратегије и концепције оцењивања на нивоу школе и унапређује је током примене;
- примењује развијену стратегију оцењивања у самој настави, у одељењу ученика са којима ради како би она допринела процесу учења и подучавања;
- сарађује са родитељима, колегама, стручним сарадницима и управом школе саопштавајући им податке о раду и развоју ученика.

Ученици су у жижи процеса оцењивања, не само као особе које се оцењују, већ као појединци свесни онога шта се од њих очекује, упознати са сврхом и начинима оцењивања, свесни резултата оцењивања и импликација по напредовање.

Ученицима треба омогућити да:

- разматрају питање сопственог напредовања са својим наставницима и родитељима;
- се оспособе за оцењивање сопственог рада.

Родитељи имају право на све информације које се тичу напредовања њихове деце. Требало би их подстицати да активно доприносе прикупљању и коришћењу информација о постигнућу ученика у функцији унапређивања учења.

Стручни сарадници - школски психолози и педагози - баве се питањима унапређивања наставне и образовне праксе у школи. Они би требало да учествују у развијању стратегије оцењивања ученика, као и евалуације целокупног образовног процеса. Посебно је важно да наставницима пружају помоћ и подршку у праћењу и развијању праксе оцењивања у школи и осмишљавању потребних иновација у овом домену.

Стручне институције и појединци надлежни за евалуацију провођењем спољашње или екстерне евалуације (нпр. путем националних тестирања) могу школама и наставницима пружити објективне информације о ученичким постигнућима, корисне како за ученике и наставнике, тако и за стручне службе у школи и ученичке родитеље. Својим садржајем, формом и начином саопштавања ове информације требају бити такве да имају формативну вредност за директне учеснике наставног рада тј. да им служе као још један извор података о квалитету процеса учења и наставе и идеја за унапређење. Центар за вредновање квалитета у образовању и васпитању пружа помоћ и подршку ујачању школа и наставника у процесу самоевалуације.

У процесу оцењивања ученика учествују и:

Директор - као руководилац школе одговоран је за успешну реализацију свих сегмената наставног, образовног и школског рада у целини, па тиме и за провођење свих елемената евалуације. Својим начином деловања директори утичу на развијање атмосфере професионализма и сарадничких односа у школи која је претпоставка за коришћење оцењивања ученика као пута за унапређење наставног и образовног рада.

Просветне власти - су одговорне за целокупан систем образовања, услове, начине и ефекте функционисања образовног система, па тиме и за развој и примену одговарајуће политике оцењивања ученика у школи.

Добити за ученике и наставнике од реализације оцењивања као саставног дела наставног процеса

Шта добијају ученици?

- упознавање са планираним исходима које треба да остваре, са елементима њиховог рада који ће се пратити и оцењивати, са процедурима и критеријумима оцењивања пре циклуса учења и наставе;
- помоћ и подршку наставника у оспособљавању за самооценавање;
- припрему и оснаживање за развијање сарадничких односа са својим вршњацима у одељењу и са наставницима;
- могућност и простор за активно учешће у наставном процесу...

Шта добијају наставници?

- простор за активно учешће у концепирању система оцењивања ученика у својој школи (одлучивање о томе како ће се проводити оцењивање, којим поступцима...);
- могућност за систематски и континуиран процес самоевалуације, а тиме и унапређење праксе сопственог рада;
- могућност да у планирању и реализацији наставе, оцењивању ученика и евалуацији процеса учења и наставе сарађују са колегама - наставницима, стручним сарадницима и управом школе;
- простор за укључивање родитеља у наставни и школски рад и развијање сарадничких односа између школе и породице.

Резиме: Компонентне процесе оцењивања

Оцењивање је важан и саставни део процеса учења и наставе. Најбоље се може размотрити рашчлањавањем на пет кључних елемената, као што је илустровано на следећем дијаграму:

Пет кључних компонети у процесу оцењивања, као што је више пута истакнуто, су:

- планирање,
- извођење наставе,
- евидентирање,
- извештавање
- вредновање.

Те компоненте можемо разумети као сукцесивне фазе процеса оцењивања, али у реалности оне се на више начина међусобно преплићу.

Планирање укључује постављање јасних циљева учења за сваки блок наставе који ће се односити на дефинисане исходе учења, садржаје и циљеве у појединим областима школског програма и на било које друге циљеве које је школа поставила за своје ученике.

Наставници би требало да узму у обзир постојеће прилике: раније искуство ученика, постојеће искуство у настави. Ово ће понекад укључивати близке везе са другим школама и професионалцима као и комуникацију унутар школе и са родитељима. Јасни циљеви учења, примерени потребама ученика, налазе се у фокусу, у средишту оцењивања. Наставници, ученици и родитељи би требало да буду свесни важности циљева и исхода учења.

Настава се бави оним што треба да буде научено. Њу чине активности и садржаји који су изабрани да помогну ученицима да постигну постављене циљеве. Најважније активности су предмет праћења и оцењивања. Наставницима је потребно да сазнају да ли су планирани исходи учења постигнути, како се ученици снalaže у учењу, а све са циљем да би помогли ученицима у даљем учењу. Наставници посматрају рад ученика, воде разговоре са ученицима и проценују исходе учења. С времена на време, на пример на крају наставне јединице, наставници ће поставити ученицима посебне задатке, било оне које су сами смислили или оне које су добијају из других извора, да би утврдили да ли су очекивани циљеви и исходи остварени. Очекује се да наставници чувају своју евиденцију о постигнућима ученика.

Евидентирање укључује повремено записивање сумарних констатација о напретку сваког ученика, можда у облику слободних описа или стандардизованих формулатија који се користе у појединим предметима или програмским областима. Процес евидентирања мора бити изводљив, јер белешке су важне као основа за будуће одлуке о настави, за давање повратних информација ученицима о укупном напретку, за извештавање родитеља, и за давање информација директору о постигнућима у разреду.

Извештавање омогућује ученицима да у току учења добију усмене или писмене коментаре о свом раду из којих сазнају како напредују и како је најбоље да наставе са радом у даљем учењу. Извештавање такође укључује обавештавање родитеља и других наставника на начин који је конструктиван и користан за учење и напредовање ученика у следећој фази школског рада.

Вредновање укључује узимање у обзир свих информација регистрованих у току оцењивања. Анализом тих информација наставници вреднују квалитет и ефикасност обављене наставе, и то са циљем да ефикасније планирају будућу наставу. Ученици такође могу бити укључени у евидентирање и анализу неких података са циљем да вреднују не само сопствени напредак, већ и наставу.

Питања за дискусију:

- Да ли је могуће укључити све наведене појединце и групе у процес оцењивања ученика?
- Да ли можете у својој школи и учионици применити неки од облика заједничког оцењивања? Поразговарајте о томе са колегама!
- Да ли сте већ користили неки од облика заједничког оцењивања и евалуације процеса учења и наставе? Каква су ваша искуства у томе?
- Да ли неку од наведених идеја о томе како би се требало планирати и проводити оцењивање ученика можете применити у свом раду? Шта и зашто?
- Да ли писани извештај о напредовању ученика треба да буде део школске документације? Колико је то, по вашем мишљену, поверељив документ? Кome треба да буде доступан?

Оцењивање за развој ученика

Како да оцењујемо?

КАКО ДА ОЦЕЊУЈЕМО?

- Поступци оцењивања
 - Посматрање
 - Испитивање
 - Тестирање
- Шта се још може користити у процесу оцењивања?
 - Продукти ученичких активности
 - Домаћи задаци
- Разговор са ученицима - основни метод наставе и оцењивања
- Питања за дискусију

Уколико описно оцењивање схватимо као континуирано и систематско праћење рада и развоја ученика, као што је објашњено у претходном тексту, онда је важно да одредимо које све поступке можемо да користимо.

Избор начина и поступка оцењивања зависи од:

- конкретног исхода на чијем остваривању се ради у процесу учења и наставе,
- садржаја и компетенција које ученици треба да усвоје и развију,
- природе предмета и образовне области у оквиру којих се настава и процес учења дешавају,
- карактеристика самих ученика које оцењујемо.

Нова стратегија оцењивања подразумева, да се поред тестирања и усменог и писменог испитивања ученика, које су и до сада примењивани у школској пракси, користе и други начини и поступци праћења и анализе рада ученика. У поглављу које следи наведени су неки од поступака оцењивања. Нешто шире објашњења дата су за посматрање, јер у нашим школама и учионицама непосредно посматрање до сада није плански и систематски коришћено у процесу оцењивања.

У процесу праћења рада и развоја ученика корисно је прикупљати продукте ученичким активностима и разноврсне ученичке радове, бележити резултате домаћих радова ученика који се могу користити као још један извор података о постигнућима ученика и квалитету наставе.

Како да оцењујемо?

Поступци оцењивања

Посматрање

Наставници посматрају ученике свакодневно и у различитим ситуацијама. Зато се често и каже да нико не познаје ученике боље од наставника. Наставници имају прилику да посматрају своје ученике у различитим ситуацијама - када читају током часа, решавају неке задатке заједно са другим ученицима, попуњавају тест, одговарају усмено, раде на табли... Поред тога, наставници имају јединствену прилику да посматрају ученике и ван наставе - на одмору, на екскурзији итд.

Може се чути мишљење да посматрање нема велику вредност као поступак оцењивања. Такав став је обично повезан са уверењем да је најважније оно што ученик зна у ситуацијама када га неко испитује или тестира. Међутим, посматрање омогућује наставницима да стекну увид у карактеристике и понашање ученика. Ако наставник уме да искористи информације које добија посматрањем својих ученика, он/а располаже вредним инструментом оцењивања.

За наставнике који ће ове године радити по **Посебним основама школског програма за I разред** је значајно нагласити да неки исходи могу најбоље да се прате и оцењују путем непосредног посматрања активности ученика.

На пример, у поменутом документу, између остalog, наведени су и следећи исходи наставе српског језика:

Ученик:

- уме да тражи реч и ословљава саговорника на одговарајући начин
- с пажњом слуша саговорника, не упадајући му у реч
- учествује у разговору држећи се теме

Ове и неке друге вештине би се можда могле оцењивати и применом неких других поступака, али би то било теже и компликованије него ако се примењује посматрање. Наставник може да оцени у којој мери поједини ученик има способност да учествује у разговору држећи се теме не само на часовима оцењивања, већ и у оквиру активности када се обраћује нека нова тема. Уколико организује групну дискусију на часу, наставник може да уочи да ли ученици умеју да траже реч и да ословљавају саговорника на одговарајући начин, да ли упадају у реч својим саговорницима, да ли скрећу са теме итд.

Исто се може речи и за исходе из неких других предмета. На пример, посматрање може бити веома корисно у процесу оцењивања када је у питању исход наставе математике "ученик може да се оријентише у простору користећи одреднице: горе, доле; изнад, испод; напред, назад; испред, иза; лево, десно...". Овај исход се може оцењивати и применом нпр. тестова, али свакако да посматрање има својих предности. Посматрајући, наставник може да оцени колико је неки ученик успешан у оријентацији у простору и да ли правилно употребљава одреднице за простор.

Сем наведеног, да се посматрањем могу пратити неки исходи који не би могли да се оцењују применом неких других поступака, предности посматрања као поступка оцењивања су и у следећем:

- уколико посматрање понављамо у истим или сличним ситуацијама можемо регистровати промене у понашању ученика као резултат процеса учења и наставе;
- примена овог поступка омогућава сарадњу наставника са колегама - другим наставницима, стручним сарадницима, директором школе који се могу, у самом наставном процесу, јављати у улози особе која посматра рад и понашање ученика, рад и понашање наставника и наставни процес у целини;
- применом овог поступка долазимо до података о контексту у којем се одвија процес учења и наставе.

Да би наставник могао да користи посматрање као поступак оцењивања потребно је да има на уму различите врсте посматрања и принципе које поједине врсте посматрања постављају.

С обзиром на начин извођења, посматрање може бити:

- пригодно (слободно посматрање, проводи се по унапред разрађеном плану, али се бележи и оно што није унапред дефинисано као циљ посматрања; без унапред припремљених инструмената, уз вођење белешки током или по обављеном посматрању), или
- систематско посматрање (намерно, структурисано посматрање са утврђеним циљем и предметом посматрања; са унапред припремљеним више или мање структурисаним инструментима);

Како да оцењујемо?

С обзиром на предмет посматрања, разликујемо:

- опште посматрање (прати се појава у целини) и
- усмерено или селективно посматрање (прати се одређен и ограничен склоп активности или елемената посматране појаве).

Када посматрамо рад и понашање ученика треба одредити:

- да ли пратимо ученика као појединца, групу ученика или одељење у целини,
- коју активност пратимо (одабрана активност треба да буде ваљан показатељ онога што желимо упознати, утврдити, нпр. потпуност и стабилност вештине, умења или технике писања у ситуацији преписивања штампаног текста писаним словима, или у ситуацији писања по диктату, или у ситуацији преписивања писаног текста...).

Код ученика можемо посматрати: њихово понашање, активности, вербалне и невербалне реакције, међусобну комуникацију и комуникацију са наставницима, односе у ученичкој групи, организацију живота у групи.

Да би посматрање било успешно корисно је унапред одредити циљ и предмет посматрања, до којих чињеница се жели доћи посматрањем, како ће се подаци регистровати. Приликом евидентирања података потребно је прецизно одвојити коментаре и процене (утиске) од чињеница.

Наставници могу користити следеће начине евидентирања података:

- вођење белешки уз или без унапред припремљених инструмената (чек - листе, протоколи посматрања и сл. које могу израђивати самостално или у сарадњи са колегама или применити инструменте представљене у стручној и приручној литератури)
- израда аудио и видео записа (још увек у већини наших школа ово је само пожељно стање, али се овде наводи као једна од могућности).

Испитивање

Испитивање се и у досадашњој пракси школског рада често користило за оцењивање ученика. У нашим школама доминирају усмено и писмено испитивање.

Усмено испитивање је веома распрострањен облик оцењивања ученика. Проводи се различитим методским поступцима: разговором, усменим излагањима ученика на задате теме, ученичким објашњавањем појава, процеса и појмова, јавним презентовањем самосталног или групног рада, дискусијама, расправама, усменим испитивањем целе групе или одељења путем кратких питања и одговора и сл.

Писмено испитивање је облик испитивања у којем наставник поставља питања усмено или писмено, а ученици одговарају писмено. У писменом испитивању користе се: диктати, краће писмено одговарање, писмени тематски радови, контролни задаци (пригодни, неформални тестови)...

Иако се као могући недостатак овог поступка често наводи да је, приликом усменог и писменог испитивања, тешко избеги субјективност у оцењивању, оно има својих предности. Приликом усменог испитивања остварује се лични контакт ученика и наставника, а наставник може да пружи потребну помоћ и подршку ученику током испитивања.

Применом писменог испитивања развија се способност изражавања ученика у писаној форми, а писмени радови који настају као продукт овог начина испитивања могу се користити за самооценјивање и међусобно оцењивање ученика.

Како да оцењујемо?

Тестирање као један од начина испитивања ученика

Тестирањем се проверавају знања, вештине, ставови, способности ученика, а тиме и резултати наставног рада. Да би се утврдило шта се постигло у процесу учења и наставе, користе се тестови знања и тестови способности, или како се још зову, тестови постигнућа.

Свако тестовно испитивање знања и оцењивање ученика је покушај да се региструју, процене и измере одређена образовна постигнућа.

Тестови могу бити стандардизовани и нестандардизовани. Стандардизовани тестови (које израђују екипе стручњака) поседују задовољавајуће метријске карактеристике:

- **ваљаност** (испитују оно што се њима жели постићи),
- **поузданост** (у два узастопна испитивања једне исте појаве на истим испитаницима дају исте или сасвим сличне резултате),
- **дискриминативност** (констатују и најмање разлике у ономе што је предмет испитивања),
- **објективност** (резултати испитивања су независни од самог испитивача),
- **стандардизованост** (подразумева утврђивање норми за популацију којој је намењена).

У школи се чешће користе нестандардизовани тестови: низови задатака објективног типа, неформални тестови знања које конструишу сами наставници.

У процесу учења и наставе могу се користити различите врсте тестова:

- **нормативни тестови:** мере индивидуалне разлике у ученичким знањима у односу на норме које важе за популацију;
- **критеријумски тестови:** проверавају у којем степену су постигнућа ученика у складу са постављеним циљевима и исходима образовања;

Израда критеријумских тестова почиње дефинисањем критеријума - обима и степена овладавања дефинисаним исходима, затим се одређују садржаји који су индикатор реализације тих исхода и који постају окосница за формулисање серије питања и задатака.

- **пригодни тестови** (ад хоц тестови, неформални, приручни): су писмени и контролни задаци;

Циљ пригодних тестова може бити утврђивање ефекта неке наставне активности, рад на серији задатака за увежбавање или да се ученицима скрене пажња на сложеније и важније делове градива и пружи прилика да те делове детаљније проуче. Пригодне тестове сачињава наставник за једну или више програмских целина.

- **ситуациони тестови:** намењени испитивању и оцењивању вештина, односно извођења одречених активности, практичних радњи или неког задатка у природној ситуацији.

Потребно је напоменути да ће се од наредне школске године у организацији Центра за вредновање квалитета у образовању и васпитању проводити и тзв. национална тестирања у нашим школама.

Тестирање се често и оправдано користи као поступак оцењивања због следећих предности: уједначености испитне ситуације тј. услова испитивања за све испитиване (све ученике); објективности у оцењивању, јер се одговори ученика оцењују по унапред разрађеном кључу; могућности увида у то да ли је цела група ученика или одељење савладала све сегменте програма пошто сви ученици одговарају на иста питања.

Међутим, треба имати на уму да је израда тестова сложен задатак који захтева време, знање и вештине, а да тестирање не омогућава у потпуности задовољавање принципа индивидуализације у самом процесу тестирања уколико се ради о тестовима истим по садржају и тежини задатака за све ученике.

Како да оцењујемо?

Шта још можемо користити у процесу оцењивања ученика?

Ученички радови и продукти ученичких активности

Наставник може прикупљати разноврсне ученичке радове и продукте ученичких активности и чувати их у ученичкој фасцикли или ученичком досијеју као још један извор података о карактеристикама и резултатима процеса учења и наставе.

У настави уметности и физичког и здравственог васпитања и у предметима из области природних наука о ученичким радовима може се говорити као о практичним радовима.

Да би се продукти ученичких активности и практични радови могли користити у процесу оцењивања потребно је:

- ученике претходно припремити: проверити развијеност знања, способности и вештина потребних за извођење практичних радова, дати им јасне и прецизне инструкције;
- имати на уму да самосталан или групни истраживачки или практични рад омогућава активно учешће ученика у наставним активностима, па тиме и у процесу оцењивања, али подразумева додатно ангажовање наставника на припреми процеса наставе и учења.

Домаћи задаци, домаћи радови

Домаћи рад може бити усмерен на учвршћивање у настави стечених и развијених знања и вештина, стваралачку примену стечених и развијених знања и вештина на нове ситуације, припрему за усвајање нових знања или самостално стицање знања које се не стиче у настави. Путем домаћих задатака ученици се могу припремати и за нове наставне циклусе. Домаће задатке треба индивидуализовати - прилагодити тежину и време за израду могућностима ученика. Наставник треба да да инструкције, јасна упутства ученицима за израду задатака.

Домаћи радови, иако се често оспоравају уз аргумент да додатно оптерећују ученике, имају следеће предности:

- домаћи радови ученика су и начин оспособљавања ученика за самосталан рад и учење;
- развијају навике систематског рада, планирања времена и самоконтроле, развијају свест о дужностима и одговорностима;
- могу доприносити развијању социјалних вештина код ученика и способности за тимски, сараднички рад уколико предвиђају реализацију задатака у паровима или у мањим групама.

Домаћи задаци морају се анализирати при чему се могу користити међусобно прегледање и оцењивање ученика и заједничко оцењивање наставника и ученика.

Продукте домаћих задатака наставник може прикупљати и чувати у тзв. ученичкој фасцикли или досијеју као један извор података за праћење напредовања ученика, оцењивање ученика и извештавање и ученика и родитеља о ученичким постигнућима.

Разговор са ученицима - основна метода наставе и оцењивања ученика

Разговор са ученицима је једна од основних активности наставника. Разговор ученика и наставника се јавља у свим сегментима процеса учења и наставе, па тиме и као поступак оцењивања. Разговор са ученицима наставник може и треба користити и када примењује све остale поступке оцењивања.

У процесу оцењивања са ученицима је потребно разговарати о:

- планираним исходима и очекиваним постигнућима;
- ефикасним методама наставе и учења које воде ка остваривању дефинисаних циљева и исхода;
- критеријумима оцењивања;
- оствареним резултатима;
- начинима побољшања успеха и квалитета и учења и наставе.

Како да оцењујемо?

* * *

Без обзира који се поступак оцењивања користи, да ли се користе појединачни поступци или у комбинацији, приликом одабира, а посебно приликом примене појединих поступака, потребно је имати на уму да се оцењивање ученика може проводити као:

- наставниково оцењивање ученика;
- заједничко оцењивање ученика од стране наставника и ученика;
- међусобно оцењивање ученика без непосредног учешћа наставника;
- самооценавање ученика.

Питања за дискусију:

- Да ли се све наведене технике могу користити у свим наставним предметима?
- Од чега све зависи избор поступка оцењивања?
- Који поступци су прихватљивији за појединачне предмете?
- Да ли је смислено комбиновати различите поступке - када и како?

Оцењивање за развој ученика

Оцењивање за развој ученика

ПРЕПОРУЧЕНА ЛИТЕРАТУРА

Књиге:

Вучић, Лидија: ПЕДАГОШКА ПСИХОЛОГИЈА, Друштво психолога Србије, Београд

Гојков, Гвозденка: ДОКИМОЛОГИЈА, Учитељски факултет, Београд, 1997

Ђорђевић, Ј. (приређивач): ОЦЕЊИВАЊЕ,
зборник радова, специјално издање "Просветног прегледа", Београд, 1984.

Ђорђевић, Б. и Ј. Ђорђевић: УЧЕНИЦИ О СВОЈСТВИМА НАСТАВНИКА,
Просвета, Београд 1988

Ивић, И., Светлана Маројевић и сарад.: СВЕОБУХВАТНА АНАЛИЗА СИСТЕМА ОСНОВНОГ
ОБРАЗОВАЊА У СРЈ, УНИЦЕФ, Београд 2001

Јањушевић, М.: ДИДАКТИКА, Вук Караџић, Београд 1967

Ковач-Церовић Тинде и Љиљана Левков (приредиле): КВАЛИТЕТНО ОБРАЗОВАЊЕ ЗА СВЕ
- ПУТ КА РАЗВИЈЕНОМ ДРУШТВУ, Министарство просвете и Спорта Србије, Београд 2002

Трнавац, Н. : НАЈЧЕШЋЕ ГРЕШКЕ У ОЦЕЊИВАЊУ УЧЕНИКА, ИЦ. "Доситеј",
Г. Милановац, 1998

Трнавац, Н. и Ј. Ђорђевић: ПЕДАГОГИЈА, Научна књига, Београд 1998

Шефер, Јасмина (приређивач): УЧИТЕЉ У ПРАКСИ, Републички завод за унапређивање
васпитања и образовања, Београд 1991

Хавелка, Н., Ј. Ђорђевић и сар. (приређивачи): ПРАЋЕЊЕ И ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА,
Завод за унапређивање васпитања и образовања Београда, едиција "Школске теме" бр.9,
Београд 1982

Хавелка, Н.: УЧЕНИК И НАСТАВНИК У ОБРАЗОВНОМ ПРОЦЕСУ, Завод за издавање
уџбеника, Београд 2000

Хавелка, Н.: СОЦИЈАЛНА ПЕРЦЕПЦИЈА, II издање, Завод за уџбенике, Београд 2001

Хавелка, Н. и сар.: ЕФЕКТИ ОСНОВНОГ ШКОЛОВАЊА, Институт за психологију,
Филозофски факултет, Београд, 1990

Оцењивање за развој ученика

Чланци:

Анагности, Светлана, Д. Попадић и Анђелка Крунић: Мотивацијски модел писмене провере знања из физике, Психологија, 1986, бр. 1-2, стр. 84-95

Брковић, А.: Утицај трајнијег доживљавања успеха или неуспеха на развој личности ученика, Психологија, 1979, бр. 3/4, стр. 47-57

Брковић, А.: Школски успех и неуспех као фактори развоја личности ученика, у зборнику ОЦЕЊИВАЊЕ, Просветни преглед, Београд 1984, стр. 19 - 25

Вучић, Лидија: Критеријумски тестови, Психологија, 1979, бр. 3-4, стр. 26-35

Ђорђевић, Босиљка: Оцењивање ученика, Настава и васпитање, 1981, бр. 7-8, стр. 473-480

Ђукић, Мара: Оцењивање, одредница у ПЕДАГОШКОЈ ЕНЦИКЛОПЕДИЈИ, књига 2, Завод за удџбенике, Београд 1989, стр. 135-136

Ђорђевић, Ј.: Новији прилази и поступци у оцењивању ученика, у зборнику ОЦЕЊИВАЊЕ, Просветни преглед, Београд 1984, стр. 35-40

Кркљуш, С.: Захтеви у погледу оцењивања ученика, у зборнику ОЦЕЊИВАЊЕ, Просветни преглед, Београд 1984, стр. 7 -10

Кусовац, Нада и Бранка Иличковић: Примјена система перманентног праћења и оцењивања успјеха ученика у настави, Васпитање и образовање, 1976, бр. 1, стр. 115-134

Смиљанић, Ђ.: Оцењивање ученика - интегрални део васпитно-образовног процеса, Настава и васпитање, 1980, бр. 4, стр. 691-702

Томашев, Н.: Варијабилност оцењивања писмених радова ученика, Настава и васпитање, 1981, бр. 3, стр. 505-514

Трој, Ф.: О проверавању и оцењивању у школи, у зборнику ПРАЋЕЊЕ И ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА, Завод за унапређивање васпитања и образовања Београда, едиција "Школске теме" бр.9, стр. 7-18, Београд 1982

Хавелка, Н.: Стандарди успешности и њихове импликације за усвајање моралних норми и вредности, ЗБОРНИК Института за педагошка истраживања, 1976, бр. 9, стр. 197-208

Оцењивање за развој ученика

Хавелка, Н.: Питање структуре и организације праћења и стандарди вредновања васпитно-образовног рада у школи, у зборнику ПРАЋЕЊЕ И ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА, Завод за унапређивање васпитања и образовања Београда, едиција "Школске теме" бр.9, стр. 35-53, Београд 1982

Хавелка, Н.: Оцењивање и мотивација за учење, у зборнику ОЦЕЊИВАЊЕ, Просветни преглед, Београд 1984, стр. 11-14

Хавелка, Н.: Вредновање васпитног рада школе, Огледи и искуства, 1985, бр. 3, стр. 60-79

Хавелка, Н.: Социјално-психолошки аспекти успеха ученика у основној школи, Настава и васпитање, 1990, бр. 1-2, стр. 37-56

Хавелка, Н.: Оцењивање ученика, Просвјетни рад, Подгорица 1997, бр. 5-6, (подлистак "За наставу" бр. 26)

Хавелка, Н.: Однос ученика према екперименталној и традиционалној настави у средњој техничкој ПТТ школи у Београду, Настава и васпитање, 2001, бр. 5, стр. 458-500 (Извештај о школском огледу у којем није било прозивања ученика да одговарају за оцену, већ су се ученици самостално јављали када процене да су спремни за оцену коју су планирали да добију; објављено и као брошура у издању Педагошког друштва Србије.)

Оцењивање за развој ученика

Прилог 1

Пример оцењивања заснованог на исходима

Примере у овом прилогу разрадила је учитељица Јелена Русић из ОШ "14. октобар" у Београду.

Уводне напомене:

Оцењивање засновано на исходима значи да сама оцена треба да пружи јасне податке о томе шта је ученик постигао, шта још увек није и на чему и како треба даље да ради. Оцењивати значи, између осталог, пратити индивидуално напредовање ученика у остваривању планираног постигнућа. Оцена треба да буде повратна информација пре свега за самог ученика, али и његове родитеље.

У прилогу који следи дати су примери како би могла да изгледа описна оцена у случају када је ученик у целини остварио планиране исходе и постигнућа и када је у томе успео само делимично.

Примери су дати по наставним предметима који су обавезни предмети за I разред (сем страног језика). Стoga, ради лакшег праћења датих примера потребно је имати увид у исходе дефинисане у **Посебним основама школског програма за први разред**.

Ови примери су илустрација, а не модел или узор како треба и може да изгледа описна оцена. Следећи примери нуде се само као подстицај за размишљање и развијање идеја и решења о томе како се може давати описна оцена ученику у ситуацији када је, и када није у потпуности, остварио планиране исходе, и како се дата описна оцена може користити као основа за извештавање родитеља ученика. У извештају треба користити име ученика (што ми у овим примерима нисмо могли да урадимо!).

Када учитељ даје оцену ученику и пише извештај о постигнутим резултатима на крају школске године, оцена ће се утемељивати на континуираном праћењу и вредновању учениковог рада, те ће информације које извештај садржи бити и бројније и садржајније.

Оцењивање за развој ученика

Пример описних оцена за једног ученика који је успешно остварио планиране исходе:

Српски језик:

Ученик је успешно овладао техником почетног читања и писања. Чита јасно и изражајно. Самостално пише краће текстове које заснива на сопственом искуству и машти.

Нарочито се истакао у реализацији краћих сценских приказа, где се одлично сналазио у различитим улогама (у улози наратор или поједињих ликова).

Савесно је и у потпуности учествовао у свим активностима.

Понекад је нестрпљив, саговорнику упада у реч, па би требало да буде пажљивији у слушању саговорника.

Математика

Ученик је савладао сабирање и одузимање до 100. Уме брзо и тачно напамет да рачуна. Правилно користи математичке симболе. Успешно решава текстуалне задатке и уме да састави текст задатка на основу датих израза.

Током школске године значајно је напредовао у решавању комбинаторних проблема.

Уложио је пуно труда и напора у свој рад. Много је вежбао и може бити задовољан постигнутим резултатима.

Свет око нас

Ученик уочава и именује различите природне појаве и процесе у окружењу и једноставне узрокно - последичне везе међу њима.

Ученик је показао велико интересовање за часове овог предмета. Радо је делио своје идеје и знања са осталом децом у одељењу. Уложио је велики труд у прикупљању различитих информација и материјала што је знатно допринело раду на часу.

Активно је учествовао у пословима везаним за чување и уређење простора у коме живи и учи.

Оцењивање за развој ученика

Уметности

Визуелне уметности

Ученик одлично црта, а знатно је унапредио и сликање. Сада вешто и правилно користи сликарске технике и материјал и уважава сугестије које добија од учитеља и других ученика. Користећи различите ликовне и "неликовне" материјале ученик је напредовао у ликовном изражавању. Радови су му излагани на школској изложби.

Музика

Ученик пева по слуху, креира музичку пратњу и кроз импровизацију покрета изражава свој доживљај. Ученик је веома ангажован у свим музичким активностима током часова. Потребно је да пажљивије слуша музику, како би са успехом препознавао мелодије, музичке инструменте итд.

Физичко и здравствено васпитање

Ученик води рачуна о правилном држању тела и поседује информације о значају здравља. Редовно и активно учествују у настави Физичког и здравственог васпитања. Вешт је и спретан, тако да се истиче при вежбању.

Познаје и придржава се правила елементарних игара. Сарађује са осталом децом, воли да се такмичи и радује се успеху.

Оцењивање за развој ученика

Пример описних оцена за једног ученика који треба још да ради на остваривању планираних исхода:

Српски језик

Ученик правилно изговара гласове. Препознаје сва штампана слова и пише их правилно.

Писана слова још увек не обликује правилно и не повезује их у речи. Са тешкоћом записује реченице засноване на сопственом искуству, па је корисно да и даље вежба путем кратких писаних радова. Ретко се укључује у дискусије (стидљив је и ретко поставља питања). Одговара кратко и непотпуном реченицом. Потребан му је подстицај од стране наставника за учешће у разговору.

Да би даље напредовао потребно је више вежбе у читању и писању. Надам се да ће уз помоћ превладати постојече тешкоће.

Математика

Ученик уме да чита, пише и упоређује бројеве. Видно је напредовао у савлађивању и коришћењу одредница везаних за оријентацију у простору.

Уз мању помоћ разликује и именују геометријска тела и фигуре.

Са тешкоћом сабира и одузима у задацима са бројевима већим од десет, па је потребно и даље да вежба ове операције. Због тога што слабије чита теже решава текстуалне задатке. Да би их решавао успешније потребно је да вежба читање.

Потребно је да се више ангажује на часу (да пажљиво слуша, посматра, пита...) како би био успешнији и задовољнији својим резултатима.

Свет око нас

Ученик разликује живу од неживе природе на основу уочених својстава. Уме да опише амбијент у коме живи (свој дом, школу, насеље...) као и да препозна и именује занимања људи из непосредног окружења.

Уз помоћ учитеља може да уочи својства појава и процеса у окружењу.

Потребно је да се са више пажње упозна са правилима понашања у школи, да их се придржава и да редовно испуњава обавезе у школи и породици у чему му може помоћи израда, у сарадњи са наставником, распореда рада и задатака.

Оцењивање за развој ученика

Уметности

Визуелне уметности

Ученик препознаје и разликује боје, облике и шаре у свом окружењу. Значајан напредак је постигао у кориштењу комбиноване технике.

Уз охрабривање се ослободио страха да ће нешто спогрешно, ружно урадити и сада са поносом излаже своје радове на одељенском паноу.

Има потешкоћа при коришћењу сликарских материјала и ту му је неопходна помоћ наставника. Често му је потребна подршка и подстицај да заврши радове.

Музика

Ученик успешно препознаје звуке - тонове у свом окружењу. Уме да разликује звук различитих музичких инструмената.

Радо пева једноставне песме, али се дешава да не познаје текст. Потребно га је охрабривати да учи текстове песама.

Није у могућности да песму прати одговарајућим ритмом покрета, те је потребно да се ангажује у разним активностима где се музички доживљај изражава ритмом.

Физичко и здравствено васпитање

Ученик поседује информације о значају физичке активности и боравка у природи за правилан раст, развој и отпорност организма.

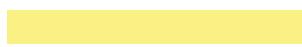
Изводи покрете у једноставним задацима кретања. Уме да одреди ком делу тела је намењена вежба.

Избегава ситуације у којима, по својој процени, може да се повреди па му је потребно пружати подршку за укључивање у активности везане за истраживање сопствених физичких способности.

Уз подстицај и надзор учитеља придржава се правила елементарних игара.

Оцењивање за развој ученика

Прилог 2

Оцењивање као део наставног процеса (Како се планира оцењивање?)

Примере у овом прилогу разрадила је учитељица Марина Максимовић из ОШ "Краљ Петар I" у Београду.

Уводне напомене:

Пример који следи показује како се приликом планирања и припремања наставе, планира и процес оцењивања ученика. Пример је разрађен за један од обавезних предмета за I разред (наставни предмет Математика), и то за тематску, наставну целину "Бројеви до 100" која се може реализовати кроз низ појединачних, наставних активности (или часова) у дужем временском периоду (могуће цело тромесечје).

Пример показује како се, у процесу планирања и припремања наставе:

- сви елементи наставног процеса одређују на основу дефинисаних циљева и исхода (садржаји, активности наставника и ученика, методе и облици рада, наставни материјал и сл.);
- у зависности од датих исхода, као и узрасних карактеристика ученика бирају и поступци оцењивања.

Предмет: Математика

ЦИЉ: РАЗВИЈАЊЕ ОСНОВНИХ ЗНАЊА О КОЛИЧИНИ И БРОЈУ

ИСХОДИ: (за овај блок):

- Ученици читају, пишу и упоређују бројеве од 0 до 100
- Приказују бројеве помоћу тачака на правој линији и употребљавају знакове једнакости и неједнакости
- Сабирају и одузимају до 100
- Разумеју појам цене и користе га на примерима манипулације новцем (примена стечених знања)

БЛОК ТЕМА :

1. Бројеви прве десетице
2. Бројеви до 20
3. Упоређивање бројева
4. Сабирање и одузимање до 20
5. Бројеви до 100

Оцењивање за развој ученика

БРОЈЕВИ ПРВЕ ДЕСЕТИЦЕ

Наставни садржаји:

- формирање скупова
- придрживање броја скупу
- пребројавање
- упоређивање скупова
- упоређивање бројева
- упознавање са симболима ($<$, $>$)
- решавање проблемских ситуација
- примена стечених знања сабирања и одузимања

Активности ученика (шта ученици могу да раде!):

- Групишу предмете, разврставају по различитим особинама
- Именују елементе, чланове скупа, упоређују
- Израђују, формирају сопствене примере
- Израђују моделе, цртеже
- Правилно записују цифре - симbole
- Повезују одређене бројеве са одговарајућим скуповима
- Пребројавају елементе по одређеној особини
- Упоређују скупове - бројеве
- Уочавају везу - број - скуп
- Сабирају и одузимају до 10
- Читају, разумеју, решавају лакше изразе
- Импровизују различите ситуације и примењују знања

Методе и облици рада:

- Рад у малим групама
- Индивидуални и индивидуализовани рад на више нивоа сложености захтева

Материјали:

- Дијадактичке игре
- Материјал за цртање, обликовање
- Различити употребни предмети
- Посебан радни материјал за ученике који спорије напредују

Оцењивање за развој ученика

ПОСТУПЦИ ПРАЋЕЊА И ОЦЕЊИВАЊА

У процесу праћења и оцењивања ученика користиће се комбинација ПОСМАТРАЊА рада ученика и РАЗГОВОР са ученицима кроз разноврсне дидактичке игре и активности.

1. СВАКОДНЕВНО

- Домаћи задаци
- Постављање проблемских питања
- Математичке игре
- Стално праћење активности ученика (питања и одговори, посматрање)

2. ПОСЛЕ СВАКЕ РЕАЛИЗОВАНЕ АКТИВНОСТИ

- Кроз дидактичке игре

3. ТЕМАТСКИ

- БРОЈЕВИ ДО 10
(Упоређивање бројева, бројање, сабирање и одузимање до 10)
Извештавање
ученика - после сваке активности
родитеља - после обраћене целине

Оцењивање за развој ученика

Оцењивање за развој ученика

Прилог 3 - Пример формулара за оцењивање у I разреду

Пример у овом прилогу преузет је од учитељице Наташе Скоко из ОШ "Јован Јовановић Змај" у Новом Саду.

Школа:	Школска година:
Име и презиме:	Разред: I-2
ПЛАНИРАНИ ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ОБРАЗОВНИХ ПРЕДМЕТА	
I ПОЛУГОДИШТЕ	
<p>СРПСКИ ЈЕЗИК</p> <ol style="list-style-type: none">Правилно изговарање гласова, речи и реченицаСавладавање технике читања и писања штампаним и писаним словимаУсвајање навике за читко, уредно и јасно писањеСамостално причање, препричавање и описивањеАктивност (ангажованост) на часу	<p>Процена остварених циљева и исхода: <i>Данцијел јављајући изговор све гласове. Весна је најдовољно да поглавник школске године узео да знаје сва штампана слова, писање их јављајући и у правим редима, може да јављајући изговор кратке препорука за даље напредовање: садржије.</i></p> <p><i>Да би даље најдовољно је да је већији штаконујући смисала (изговарајући) и писања дужих речи и реченица. Надам се да ће то да је савладао до краја школске године.</i></p>
<p>ПРИРОДА И ДРУШТВО</p> <ol style="list-style-type: none">Способност ученика за посматрање природних и друштвених појава и уочавање односа некиве и живе природеУсвајање знања о школи, породици, природи и раду људи из непосредног окружењаОријентисање у времену и запажање елементарних временских односаСтепен развијености свести о чувању здравља, личној и општој хигијениАнгажованост ученика у процесу активног учења кроз драмске приказе, радионице и практичан рад	<p>Процена остварених циљева и исхода: <i>Обласни који је савладао у текућем првом полугодиштву су: породицу и школу.</i></p> <p><i>Због неистраживости да смешта знања су му заснована на Препорука за даље напредовање: отвори саша затамничи на елеку.</i></p>
<p>МУЗИЧКА КУЛТУРА</p> <ol style="list-style-type: none">Певање по слуху разноврсних песамаИзвођење музичких игараСлушање дела уметничке и народне музикеАнгажовање у свим музичким активностима у току часаСтваралачка способност ученика (самостално смишљање мелодија на дати текст, допуњавање започетих рима уз задату музику, илустровање слушаних композ.)	<p>Процена остварених циљева и исхода: <i>Данцијел воли да пева и пиши скеле. Троблем је што пештесте песаме не зна чудоје, али ће већајући најсуштом чоловићемашину.</i></p>

Оцењивање за развој ученика

ЛИКОВНА КУЛТУРА <ol style="list-style-type: none">Правилно коришћење ликовног материјалаСавладавање различитих ликовних техникаАктивност на естетско унапређивање своје непосредне околинеМаштовитост и креативност у радуСтепен културе рада на часу	Процена остварених циљева и исхода: <p>Час ликовног датумен изузетно боли. Попуту доја отприликује свога визуел свега око седе. Чесло је врло чује-дан али су му радови датумен.</p> Препорука за даље напредовање: <i>Бесешимај дајама</i>
МАТЕМАТИКА <ol style="list-style-type: none">Разликовање и исправно именовање облика предмета, површи и линија, уочавање односа између предмета и одређивање положаја предмета према себи и предмета према предметуУочавање скупова, припадање елемената скупу, коришћење термина: скуп, елемент или чланБројање, читање, записивање и упоређивање бројева до 10, правилно коришћење знака <, >, =Упознавање терминологије: збир, сабирци, разлика, умањеник, умањилац, савладавање сабирања и одузимања до 10Решавање текстуалних задатака с једном операцијом	Процена остварених циљева и исхода: <p>Датумен разликује предмете из своје околине по облику. Научио је да броји и записује бројеве до 10. Уз помоћ меше и да сабира и одузима до 10.</p> Препорука за даље напредовање: <i>За даље напредовање може вежбати содраže и сачуване до 10.</i>
ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ <ol style="list-style-type: none">Моторичке способности ученикаБрзина и координација покретаУсвајање основних вежби обликовањаУсвајање хигијенских навика ради ефикасног очувања здравља, повећања отпорности организмаСтепен социјализације ученика у групним, колективним играма на часу	Процена остварених циљева и исхода: <p>Датумен има добру моторику способност и координацију покрета. Воли високу висину пре а поседује велики обим у којем се стакаши.</p> Препорука за даље напредовање:

Оцењивање за развој ученика

ГРАВАНСКО ВАСПИТАЊЕ -

Процена остварених циљева и исхода:

*Данијел је редовно стекао
тако часове братанској вешти-
шавци и беској се истичао
у раду.*

Препорука за даље напредовање:

Мишљење учитела:

*Данијел је веома најбоље
у школу првој испуњености. Предзначе-
ши је било занемарљиво. Због што је
сам задовољан јер је уложио много
муче. Он је делише које боли много
да се игра. И поред што је најбоље је
радио и посветио обде наведене
резултате. Морамо сви уложити
још муче и боле да би от доле најбоље.
Ја сам задовољна његовим понашањем
у школи. Поступаш је, увек расположен
и добро прихабати од осталних ученика.
Искрене му желим све жеђске
у другом испуњенству.*

М.П.

Учителј: _____

Датум: 26. XII 2002.

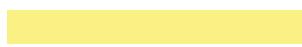
Родитељ: _____

Оцењивање за развој ученика

Белешке:

Оцењивање за развој ученика

Белешке:

Оцењивање за развој ученика

Белешке:

